

Kotimme

(inessiivi, elatiivi, illatiivi)

HANNE SALONEN

Kotimme
(inessiivi, elatiivi, illatiivi)

Hanne Salonen

Taiteen maisterin opinnäyte,
kirjallinen osa

Aalto-yliopiston taiteiden
ja suunnittelun korkeakoulu
Taiteen laitos
Visuaalisen kulttuurin
maisteriohjelma
2013

Ulkoasu: Terhi Montonen

Valokuvat: Hanne Salonen, paitsi:

Kansi: Luka Salonen, kuvankäsittely Hanne Salonen

s. 9: Risto Savolainen

s. 57: Luka Salonen

s. 69: Outi Kurri

KIITOKSET

Kiitän entistä avomiestäni Petteri Kantolaa projektissa saamastani runsaasta tuesta sekä yli neljästä yhteisestä vuodesta. Kiitän vanhempaa poikaani kärsivällisyydestä, rohkeudesta sekä teknisestä tuesta ja nuorempaa poikaani kannustuksesta, ennakkoluulottomuudesta sekä tietokoneen lainasta. Olette molemmat ihania! Kiitän myös minulle tärkeiksi tulleita lainalapsia avusta ja jaksamisesta.

Kiitos ja kumarrus Jonna Huttuselle, Seena Ikoselle, Nataraja Ishayalle, Henriika Maikulle, Anne Mattssonille ja Minttu Pajuselle konkreettisesta osallistumisesta teoksen toteuttamiseen.

Kiitän lämpimästi ohjaajiani: Pia Euroa kannustuksesta ja erittäin olennaisten kysymysten esittämisestä, Pilvi Porkolaa uusien näkökulmien antamisesta ja tarkkanäköisyydestä sekä Taina Rajantia rohkaisusta sekä tolkullisille urille ohjaamisesta. Kiitän myös Kari Alataloa olennaisista havainnoista, Terhi Montosta ulkoasusta (kuin lukisit ajatuksiani), Laura Kaaproa mahtavasta venymisestä kieliasun kommentoinnissa ja Jarkko Montosta kärsivällisestä teknisestä ohjauksesta. Kiitos myös ihanalle isälleni Pekka Hämäläiselle luvasta käyttää kaitafilmimateriaalia sekä koko lapsuuteni perheelle lämpimistä muistoista ja hyvästä nykyisyydestä.

Ja suuri kiitos kävijöille, joita ilman teosta ei olisi ollut.

SISÄLLYSLUETTELO

Johdanto.....	7
Installaaion rakenne	9
Koteja, esineitä, vuorovaikutusta	15
Koti.....	21
Perhe.....	30
Reviiri.....	33
Yksityinen, julkinen.....	44
Katse	54
Taide, arki	63
Läsnäolo	74
Lopuksi.....	78
 Lähteet	 81
 Liitteet.....	 86

JOHDANTO

Minusta ja kahdesta lapsestani tuli kuusihenkisen uusperheen jäseniä muutama vuosi sitten. Tuoreen, vielä yhteisyyttään tunnustelevan kokoonpanon myötä yksityisyydestä ja sen tarpeesta tuli kotonamme aiempaa näkyvämpää. Uudessa tilanteessa aloin kiinnittää huomiota uusperheen yksityisyyden lähes huomaamattomiin rosoihin ja hankaumiin, joita jokapäiväinen elämämme toi esiin. Voisiko ne nähdä selvemmin taiteen keinoin? Muutamissa aiemmissa teoksissani olin käsitellyt perhesuhteisiin liittyviä aiheita. Nyt halusin tutkia, mitä koti tarkoittaa uusperheelle, ja millaisia näköaloja siihen avautuu, kun muotoutumassa olevan perheemme yksityiseksi mielletävä tila avataan teokseksi.

Opinnäytteeni käsittää kaksi osaa. Taiteellinen osuus on viisipäiväinen installaatio *Kotimme* (*inessiivi, elatiivi, illatiivi*). Samannimisessä kirjallisessa osassa syvennyn teoksen ja sen syntyprosessin kautta esiin nousseisiin teemoihin ja risteytän niitä aiempiin tekoihin, teoksiin ja teksteihin.

Uusperheeni koti oli avoinna kävijöille viitenä päivänä kesäkuussa 2012. Sijoitin huoneisiin kotonamme kuvattua liikkuvaa kuvaa ja

ääntä sekä muutamia esineitä, jotka nousivat kokonaisuudesta esiin teosmaisempina. Perhe-elämämme rinnastui näihin teosfragmentteihin, jotka käsittelivät perheenjäsenten sekä vanhempien ja lasten välisiä suhteita.

Koti ei ole ainoastaan siellä asuvan perheen paikka, joten pyysin aukiolopäiviksi ystäviäni kotiimme tekemään asioita, joita he tavallistekin saattavat meillä tehdä. Keskustelin ystävieni kanssa teoksesta ennakkoon. Heidän toimintansa installaatioissa sai muotonsa noiden keskustelujen pohjalta. Teokseen tulleiden kävijöiden myötä teos täydentyi ja perheemme yksityinen tila ja elämä asettuivat vuorovaikutukseen julkisen kanssa.

Tässä kirjallisessa osassa tarkastelen lähemmin kysymyksiä, joita tämä kokeellinen teos on minulle projektin aikana itsepintaisesti esittänyt. Kuinka paljon kotia ja omaa tilaa voi jakaa, niin että kokemus kodista kuitenkin säilyy? Entä miten kyläilyn ja taiteen katsomisen konventiot risteävät installaatioissa, joka on perheen koti? Kun avasin perheemme yksityiseksi mielletävän tilan – ja tavallaan myös elämämme – teokseksi, sen mukana avautui paljon sellaista, mitä ei ole alun perin taiteeksi ajateltu. Tila, esineet, ihmiset, ikkunanäkymät ja teosfragmentit muodostivat kokonaisuuden, joka mahdollisti taiteen ja ”todellisuuden” rajapinnan tunnustelun. Pohdin lisäksi lyhyesti kävijän osuutta teoksen muodostumisessa.

Hanne

RAKENNE

Tällä sivulla ja kahdella seuraavalla aukeamalla kerron
Kotimme (inessiivi, elatiivi, illatiivi) -installaation rakenteesta.

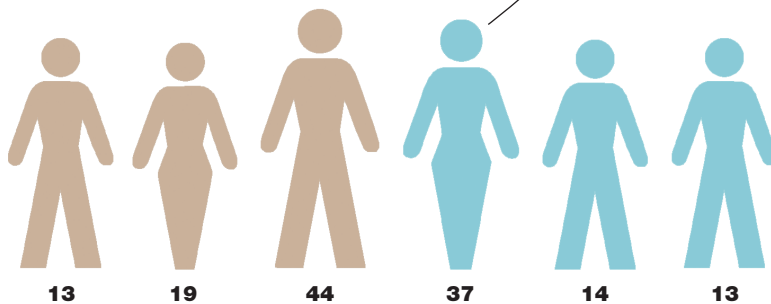
Aika:

6.–10.6. 2012, kaksi tuntia päivässä.

Paikka:

Helsinki. 5 huonetta ja keittiö.

Asukkaat:

TEOSFRAGMENTIT

Asunnossamme oli seitsemän video-, ääni- tai esineteosta, jotka olin mahdollisuuksien mukaan integroinut kotiimme, installaatioon.

Kutsun niitä tässä kirjallisessa osassa teosfragmenteiksi.

Minä ja avomieheni olimme kotona jokaisena viitenä aukiolopäivänä.

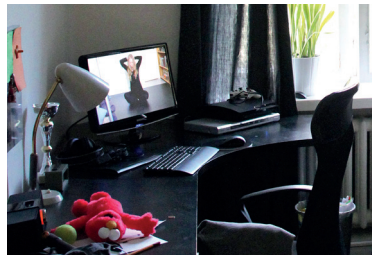
Olohuone (1). Video, joka pohjaa isäni 1960–70 -lukujen kaitafilmeihin. Olen leikannut materiaalista kohtia, joissa sukuni naiset ovat tietoisia kameran ja sen takaisen katseen läsnäolosta. Keväällä 2012 kuvasin kotonamme osia liitettäväksi isäni filmeihin. Niissä katson kameraan, laitan hiuksiani kiinni tai istun silmät suljettuna.

Kylpyhuone (3). Video, jonka olen kuvannut aiemmin peilin kautta samassa tilassa. Kuvissa on välähdyksiä vakavasta keskustelusta itseni kanssa.

Tytön huone (2). Ääniteos, jonka lyhyissä kertomuksissa kuvaan naiseksi kasvamiseen liittyviä mielikuviani. Muistoilla ei välttämättä ole yhteyttä niiden ihmisten kokemuksiin, joista kerron. Huoneen asukas oli paikalla kolmena päivänä viidestä.

Pikkuveljien huone (4). Video, jolla valmistaudun toimimaan salibandymaalivahtina pojalleni. Tämän jälkeen on kuvaa pelitilanteestamme. Video on kuvattu aiemmin samassa huoneessa. Poikani oli paikalla kahtena ja Petterin poika kaikkina viitenä päivänä.

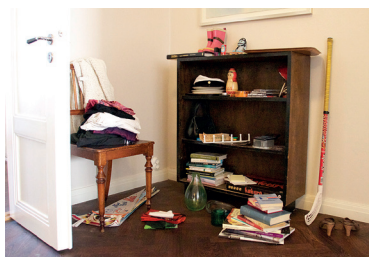

Makuuhuone (5). Lakanat, jotka avomieheni entinen vaimo ja minun entinen mieheni toteuttivat pyynnöstäni parivuoteeseemme. Molemmat suunnittelivat tahoillaan yhden pussilakanan ja tyynyliinan.

Pojan huone (6). Video, jolla poikani haastattelee isäänsä Atlantin yli Skypen välityksellä. Keskustelun aiheita ovat muun muassa onnellisuus ja tavoitteet. Leikkaan kuvissa punaista vaatetta. Vanhempi poikani oli paikalla neljänä aukiolopäivänä viidestä.

Halli (7). Ylijäämähyllä, jossa oli perheellemme tarpeettomaksi käyneitä tavaroita. Ystävämmme ovat voineet halutessaan ottaa siitä jotain mukaansa meillä käydessään. Hyllä oli käytössä myös installaation aikana.

KANSSATEKIJÄT

Installaation jokaisena aukiolopäivänä kotonamme oli yksi tai useampi ystäväni tekemässä asioita, joita he tavallisestikin saattavat meillä tehdä. Kutsun heitä tässä kirjallisessa osassa kanssatekijöiksi.

1. päivä. Ystäväni Minttu Pajunen teki olohuoneen pöydän ääressä koruja. Työnsä lomassa hän auttoi halukkaita kävijöitä kokoamaan omia koruja helmistä, nauhoista ja ketjuista.

2. päivä. Olin pyytänyt kahta ystävääni Jonna Huttusta ja Henriika Maikkua luoksemme tekemään ruokaa ja keskustelemaan kanssani uusperheistä. Jutustelun lomassa pilkoimme aineksia salaattiin ja paistoitimme leipää. Ruoan valmistuttua halukkaat paikallaolijat ja perheeni jäsenet tulivat olohuoneeseen syömään.

3. päivä. Avomieheni Petteri Kantola piirsi kävijöistä nopeita muotokuvia. Hän pyysi yksitellen ihmisiä istahtamaan hetkeksi ja katsomaan tiettyyn suuntaan. Hahmoteltuaan mallin kasvot paperiin, hän repi pienen piirroksen irti arkista ja teippasi sen eteiskaapin peiliin.

4. päivä. Poikieni isä Nataraja Ishaya hoiti ihmisiä olohuoneessa Australian aboriginaaleilta peräisin olevan didgeridoon äänellä. Halukkaat kävivät yksi kerrallaan makaamaan hänen eteensä.

5. päivä. Ystäväni Anne Mattsson leikkasi hiuksia olohuoneessamme. Kahden tunnin aikana parturin peilin eteen ehti istua neljä ihmistä.

KOTEJA, ESINEITÄ, VUOROVAIKUTUSTA

Koti on kiehtonut taiteilijoita monesta näkökulmasta. Tässä luvussa kerron lyhyesti teoksista ja tapahtumista, jotka ovat opinnäytteeni taiteellista tausta- ja lähdeaineistoa. Viitataan niistä muutamiin myöhempien lukujen kohdissa, joissa käsittelen niihin liittyviä teemoja.

Koti taiteena ja taidetta kotona

Installaatiotaiteen edelläkävijänä on pidetty Kurt Schwittersin teosta *Merzbau* (1923–1943). Schwitters muokkasi pitkäjänteisesti tiloja perheensä asuintalossa Hannoverissa vuodesta 1923 alkaen. Teos alkoi taiteilijan studiosta, mutta levittäytyi myöhemmin käsittämään myös muita huoneita. Hän käytti rakentamisessa ulkoa löytämiään esineitä, joita sijoitti aiemmin tilaan tuomiensa osien päälle ja sekaan. On sanottu, että Schwittersin tilassa vetämät esittelykierrokset kestivät yli neljä tuntia. Teoksen kävijät eivät *Merzbaun* yhteydessä vielä puhuneet teoksen kokemisesta vaan sen katsomisesta. (O'Doherty 1999, 42 ja 44 sekä Bishop 2005, 41–42.)

Jan-Erik Anderssonin Turussa sijaitseva *Life on a Leaf* (1999 alkaen) on lehden muotoinen kokonaistaideteos ja taiteilijan perheen

kotitalo. Arkkitehtuurin ja taiteen rajapintaa tarkasteleva rakennus on suunniteltu yhdessä arkkitehti Erkki Pitkärannan kanssa. Talossa on myös runsaasti eri taiteilijoiden teoksia. Andersson esittelee kotiaan pyynnöstä ryhmille. *Life on A Leaf* on osa kuvataiteen tohtorin väitöskirjaa. (Andersson.)

Kuvataiteilija Aulis Harmaala järjesti kotonaan tapahtuman, *Parisuhdeveistos omassa kodissa* (2010), jossa hän asetti perhesuhteensa ulkopuolisten tarkasteltavaksi. Harmaalan yhdessä kumppaninsa kanssa tekemä tilateos toimi pohjana taiteilijoiden ja yleisön jälkeenpäin käymälle keskustelulle. Teos on Aalto Yliopiston Taideteollisen korkeakoulun Taiteen laitokselle tehty maisterin opinnäyte (2011).

Avoimia koteja

Loviisassa yli 100-vuotiaissa taloissa sijaitsevat yksityiset kodit avasivat elokuussa 2012 ovensa yleisölle kahdeksatta kertaa. Kyseessä on Loviisan Wanhat Talot, valtakunnalliset perinne- ja korjausrakentamispäivät. Asukkaat esittelivät tapahtumassa kotejaan, joista monet ovat ainakin aiempina vuosina olleet keskellä muutosta ja isoa remonttia. Osa taas on ollut jo viimeisen päälle sisustettuja. Samoihin taloihin saattaa päästä käymään useampana vuonna, jolloin on mahdollista seurata talon – ja miksei asukkaidenkin – muuttumista.

Näyttelyitä ja tapahtumia kodeissa

Kodit ovat olleet näyttelyiden ja tapahtumien paikkoina viime aikoina useasti. Anti-festivaali Kuopiossa kutsui vuonna 2008 kaupunkilaisia avaamaan kotinsa, joissa taiteilijat tai taiteilijaryhmät toteuttivat esityksellisiä teoksia. Yleisö oli niihin tervetullut. (Anti-festivaali, 2008.) Espanjalainen Jon Irigoyen piti kuratoimansa Private Universes -näyttelyn kotonaan Helsingin Punavuorella toukokuussa 2009. Kotiteemaisessa näyttelyssä oli kuuden taiteilijan töitä, myös performanssia. (Private Universes Home Exhibition, 2009.) Kuvataiteilija Leena Kangas kutsui yhdeksän nykytaiteilijaa Viiden hengen huone -näyttelyyn oululaiseen kerrostaloasuntoon vuonna 2009. Asunnon tavanomainen kalustus asettui vuoropuheluun sinne toteutettujen teosten kanssa. Kangas on kirjoittanut teosten olleen samanaikaisesti sekä julkisia että kätkeytyä. ”*Suljetun oven taakse esille asetettuina ne*

odottavat ovikellon soittoa, yleisöä.” (Kangas.) Myös Helsingin juhla-
viikkojen Taidetta kotiin -sarja on tuonut esityksiä kaupunkilaisten
koteihin. Aiempien vuosien musiikki- ja runoteosten jälkeen vuonna
2012 oli vuorossa tanssi. (Helsingin juhla- ja taidetapahtumat, 2012.)

Koteja kotien ulkopuolella

The International Surrealist Exhibition Pariisissa vuonna 1938 oli taiteilijoiden (mm. Marcel Duchamp, Man Ray, Salvador Dalí, Georges Hugnet ja Benjamin Peret) yhteishankkeena koottu kokonaisuus, jota pidetään installaatiotaiteen suunnannäyttäjänä. Kahvilta tuoksu-
van gallerian ikkunat oli pimennetty, ja katosta roikkui 1200 likaista
hiilisäkkiä. Huoneen kussakin nurkassa oli vuode. Kävijän tajuntaan
tunkeutui mielisairaalan potilaiden nauhalta tuleva kirkuna. (Bishop
2005, 20–22.)

Lucas Samaras (s. 1936) rekonstruoi makuuhuoneensa galleriaan
(Green Gallery, New York) teoksessaan *Room* (1964). Huone oli si-
sustettu pikkutarkasti muun muassa vaatteilla, keskeneräisillä töillä ja
ohjelmaa suoltavalla radiolla. Hänen mukaansa installaation ei pitäi-
si kuvata tilannetta, vaan kaiken pitäisi keskittyä antamaan kävijälle
aito kokemus. Hän halusi tilaan tulijan voivan kävellä sisään aitojen
esineiden sekaan ja halutessaan asettua vaikka sängylle loikoilemaan.
Samaras itse ei ollut paikalla huoneessa. (Bishop 2005, 27.)

Ilya Kabakov (s. 1933) on tunnettu muun muassa käsitteestään
”total installation”, jolla hän tarkoittaa installaatiota, jossa kaikki on
suunnattu kohti teoksen keskusta: katsojaa ja hänen aistejaan. Ko-
kemuksen on tarkoitus käynnistää assosiaatioiden ketju ja herättää
henkilökohtaisia muistoja. Kabakov loi teoksen *Ten Characters* (1988)
kahteen kommuuniasuntoon, joiden 10 huonetta kertoivat tarinan
kunkin huoneen persoonallisesta asukkaasta. Tähän kokonaisuuteen
sisältyi muun muassa *The Man Who Flew into Space from his Apart-
ment* 1985. (Bishop 2005, 14 ja 16–17.)

Rirkrit Tiravanija rekonstruoi New Yorkin asuntonsa kölniläisgal-
leriaan. Näyttelyvieraat saivat viettää vapaasti aikaa teoksessa *Untitled
(Tomorrow Is Another Day)* (1996). Kylpyhuone ja vuodekin olivat
kävijöiden käytettävissä. (Bishop 2004, 56–57.)

Leena ja Pekka Kantonen ovat pitäneet videopäiväkirjaa kotonaan

noin 20 vuoden ajan. Henkilökohtaisen videodokumentoinnin lähtökohtana ovat olleet heidän perheensä jäsenet ja vierailijat sekä kodin arkipäiväiset tilanteet. Kantosten kolme lasta ovat saaneet tottua kameran jatkuvaan läsnäoloon. Videoinnin pohjalta on syntynyt muun muassa teos *Neljä vuodenaikaa* (2011), joka oli osana pariskunnan näyttelyä Taidehallissa. Siihen kuului kuusikanavainen videoinstallatio ja kodin esineistöä. Näyttely on osa Pekka Kantosen kuvataiteen tohtorin väitöskirjaa. (Uimonen 2011, C1 ja Kantonen Lea & Kantonen Pekka.)

Kodin esineitä

Kodin tavaroista varsinkin parisuhdesymboliikalla ladattu vuode on ollut lähtökohtana monelle teokselle. Félix González-Torresin luomuksessa *Untitled* (1991) tyhjässä, petaamattomassa vuoteessa on kaksi tyynyä ja lakanat, joissa on yhä nähtävissä kahden lähekkäin nukkuneen painaumet. Valokuva on muistoteos Gonzáles-Torresin Aidsiin kuolleelle kumppanille. (Ks. esim. MoMA, 2012.) Tracey Eminin *My Bed* (1998), on useita kertoja esillä ollut myllätty vuode, jonka ympärillä on Eminin henkilökohtaisia esineitä, muun muassa tamponeita, kondomeja, vodkaa ja aamutossut. Eminin mukaan vuode on samassa tilassa kuin aikana, jolloin hän kärsi parisuhdevaikeuksien aiheuttamasta masennuksesta. (Ks. esim. Schirn kunsthalle, 2012.) Kutluğ Atamanin teos *Forever* (2011), oli näytteillä Istanbulin vuoden 2011 biennaalissa. Turkkilaisen taiteilijan aiemman parisuhteen aikainen patja oli esillä keskeltä viillettyinä ja arpisena (ks. esim. Istanbul Biennial, 2011).

Kuvanveistäjä Pekka Jylhä rakensi Helsinkiin Sanomatalon Mediatorille *Kulutuksen käärmeen* (2010), joka oli koottu ihmisten sitä varten lahjoittamista ja Kierrätyskeskuksesta valituista tavaroista. Näyttelyn viimeisenä päivänä yleisö sai ottaa mukaansa haluamiaan esineitä. Taiteilija signeerasi tavarat, jos hakija niin toivoi. (Kierrätyskeskus, 2010).

Vuorovaikutusta

Vuorovaikutus on ollut olennaisessa osassa useissa Rirkrit Tiravanijan teoksissa. Hän kiinnittää runsaasti huomiota kävijöiden välille

muodostuviin suhteisiin. Teoksessa *Untitled (Free)* (1992), Tiravanija laittoi ruokaa galleriakävijöille New Yorkissa. Riisin ja curryn valmistamisen jäljet olivat nähtävissä tilassa myös taiteilijan poissa ollessa. Ruokatarjoilun pääasiallinen tarkoitus oli edistää yleisön keskinäistä kanssakäymistä teoksessa. Kriitikko ja taidehistorioitsija Claire Bishop on puhunut Tiravanijan teosten yhteydessä installaation ja performanssin hybrideistä. (Bishop 2004, 55–56.)

Muun muassa John Cage ja Allan Kaprow ovat häivyttäneet rajaa taiteen ja arkisen elämän väliltä 1950- ja 60-luvuilta alkaen (Kaprow 2003, 16 ja 224–225). Cage oli tuonut ”sellaisenaan täydellisen” ulkomaailman konserttisaleihin, ja happeningseissä taiteen tiet veivät ulos gallerioista ja perinteisistä taiteen kohtaamispaikoista (Kaprow 2003, 225). Katsoja oli niissä oleellinen osa teosta (Bishop 2005, 24). Wolf Vostell järjesti eräällä Länsi-Berliinin kentällä vuonna 1973 happeningin *Berlin Fever*. Siinä ajettiin mahdollisimman hitaasti ja ahtaasti lähes sadan auton ryhmässä. Osallistujille jaetun suunnitelman kohdassa ”D” Vostell ohjeistaa kuljettajia pyrkimään tiedostamaan pienimmätkin liikkeensä, jos he ovat autossa yksin. (Kaprow 2003, 163.)

Linda Montano vietti teoksessa *Art/Life: One Year Performance* (1983–84) vuoden sidottuna toiseen performanssitaiteilijaan Tehching Hsiehiin. Heitä yhdisti 2,4 metriä pitkä köysi, mutta he eivät koskeneet toisiinsa teoksen aikana. (Grey 1984, 39–47.) Pian tämän jälkeen Montano aloitti teoksen *7 Years of Living Art* (1984–1991), jonka hän pohjasi kehon seitsemään chakraan, energiakeskukseen. Siinä hän pyrki pysymään tietoisena joka hetki eläessään suhteellisen tavallista elämää. (Montano 2005, 159.) Tuona aikana hän muun muassa keskitti huomionsa vuorossa olevan energiakeskuksen alueelle päivittäisissä toimissaan (Montano 2005, 156).

Performanssitaiteilija Marina Abramović katsoi kahden ja puolen kuukauden ajan, 7,5 tuntia päivässä, kuutena päivänä viikossa MoMA:ssa näyttelynsä kävijöitä silmiin. Teoksessa *The artist is present* (2010) yksi kävijä kerrallaan sai istua häntä vastapäätä. Samassa tilassa oli yleisöä katsomassa heitä. (Akers 2012.)

Meillä

Installaatiossa lähtökohtani ei ollut koti näyttelyn paikkana, vaan halusin tarkastella itse kotia, kun uusperheen oletettu yksityisyys avataan teokseksi. Kuten Turussa Anderssonin perheen kotitalossa sekä Loviisassa taidekontekstin ulkopuolella, perheeni elämän puitteet muodostivat tilanteen fyysisen kehikon. Monissa mainitsemisani teoksissa, kuten meilläkään, ei voinut erottaa selvästi tekijän ja osallistujien kädenjälkiä toisistaan. Uusperheenkin kodin jatkuvassa liikkeessä taide ja ”muu elämä” sekoittuivat.

Installaation *Kotimme (inessiivi, elatiivi, illatiivi)* rajoja voi pyrkiä määrittelemään monella tavalla. Myös teoksen nimi on eräänlainen rajaus. Se ehdottaa kokonaisuudeksi kotiamme, mutta liikkeessä: kodissamme, kodistamme, kotiimme. Ja vuorovaikutuksessa sitä ajassa ja tilassa ympäröivän kanssa.

KOTI

Kodeista kodiksi

Kotimme on Helsingissä 1920-luvun punatiilisessä töölöläiskerrostossa Runeberginkadun varrella. Olemme asuneet viiden huoneen ja keittiön huoneistossa kolmisen vuotta, ja iso osa tuosta ajasta on kulunut remontin keskellä. Ympäristöpsykologian tutkija Liisa Horelli-Kukkonen on sanonut ihmisen muokkaavan ja ylläpitävän tarinaansa remontoimalla ja sisustamalla asuntoaan oman oloiseksi. Hän kirjoittaa sosiologi Monique Eleb-Vidalia mukaillen asunnosta eräänlaisena psykologisena partnerina, *”joka symbolisesti merkityksellisen rakenteensa ja esineittensä avulla lohduttaa, suojelee, korjaa ja juurruttaa.”* (1993, 14.) Yritimme rakentaa yhteistä tarinaamme muokkaamalla asuntoa, joka ei sellaisenaan tuntunut kodilta – ei ennen kun olimme ystävien ja sukulaisten avustuksella naulanneet uusia lattiaautoja, rakentaneet seinää, raastaneet irti vanhoja tapetteja ja kokolattiamattoja sekä heiluttaneet maalipensseleitä loputtoman tuntuisia tunteja. Tuon puuhastelun ja samaan aikaan osuneen putkiremontin lomassa ehdimme moneen otteeseen kirotta ottamaamme urakkaa. Kotimme remontti ei ollut installaationkaan aikaan valmis, mutta olin alkanut hyväksyä sen

jonkinlaisena hitaana, päättymättömänä muutosprosessina.

Kahdeksan kuukauden remontin aikana olimme asuneet eri sukulaisten helmoissa, mutta käyneet asunnossamme päivittäin. Edellisten asukkaiden lähes puolivuosisataiset asumisjäljet olivat vähä vähältä peittyneet uusien maalikerrosten alle. Kysyin avomieheiltäni, milloin hän ajattelee asunnon muuttuvan kodiksi. Petterin mielestä tila ei ollut vielä sitä ollessaan tyhjä, vaan hän uskoi sen muotoutuneen kodiksi vasta sinne tuomiemme itsellemme tärkeiden esineiden myötä (ks. Olkola).

Kotimme tavarat ovat saapuneet meille eri suunnista. Osa huonekaluista on kulkenut mukamme lapsuudencodeistamme, osa on asettunut meille jonkun läheisen sukulaisen kuoltua. Olemme kaivelleet roskalavoja, kolonneet kirpputoreja ja huutaneet netistä toisten entisiä aarteita. Monissa esineissä on kiinni muistoja ja tunteita. Nuorempi poikani katsoo televisiota tuolissa, jonka isäni sai vanhemmiltaan muuttaessaan olympiavuonna 1952 Helsinkiin opiskelemaan. Äitini vaihdatti päällisen tuoliin kaksikymmentäviisi vuotta sitten ja 1990-luvulla sain sen omakseni. Joidenkin vuosien päästä imetin siinä lapsiani yön hiljaisina hetkinä, puoliuunessa. Nyt kankaassa on tuoreet Diesel-kissan kynnenjäljet muistona ajasta, jonka laiskanlinna vietti siskoni tyttärellä. Kotimme asukkaille yksittäiset esineet ovat luomassa sitä kodin tunnetta, josta tutkija Anni Vilkkö kuvaavasti kirjoittaa teoksessa *Kotia paikantamassa: "Koti on tila, tunnetila, jossa elämme arkeamme, johon palaamme ja josta lähdemme"* (2010 C, 9).

Kun yhdistimme kahden ydinperheen rippeet yhteiseen asuntoon, oli tavaraa ylen määrin. Kaksi kolmen hengen taloutta, kuusi eri sisustuskakua. Hetken kaiken yhteensovittaminen tuntui kompromissilta toisen perään. Vuorotellen joustimme, taivuimme ja annoimme periksi. Kuukausien vieressä ja kasautuessa vuodeksi, lopulta toiseksikin, päätimme jossain vaiheessa äänettömästi, että kaikki saa nyt olla niin kuin on – verhot lyhentämättä ja kumppanini aiemman puolison koiran oksentamat tahrat matossa paikallaan.

Meillä on ollut useita kuukausia hallissa hylly, johon olen pinonnut tarpeettomaksi käyneitä tavaroita. Ystävämme ovat voineet ottaa siitä mukaansa mitä ovat halunneet. Hylly on ollut tärkeä osa kotimme hidasta muutosprosessia, vaikka onkin koetellut ajoittain avomieheni

hermoja lattialle levittäytyvine tavarakasoineen. Siihen on siirretty esineitä, jotka eivät ole enää mahtuneet kuvaan siitä, millainen minä tai joku muu perheeni jäsenistä on kokenut olevansa tässä kodissa, tässä perheyhteisössä, näiden elämämme ihmisten keskellä. Osa tavaroista on heijastanut tulevaisuuteen liittyviä haaveita: Huovutusviljojen piti muuttua käsissäni lämpimiksi istuinalusiksi mökin kuistille. Ei ole tullut istuinalusia, ja kuistikin on yhä rakentamatta. Viisille uimalaseillekaan ei sukeltamispelkoisella ole ollut käyttöä. Hyllystä on tullut niin olennainen osa kotiamme, että tavaraprojektin jatkuminen tuntui itsestään selvältä myös installaatiossa.

Hyllyn kautta oli jo aiemmin lähtenyt paljon tavaraa seuraaville tarvitsijoille. ”Kotius” ei kuitenkaan ole tuntunut vähenevän antaessani esineitä pois. Päinvastoin mielestäni kodista kuoriutuu ”kodimpi”, ajankohtaisempi, enemmän oma, kun ainoastaan olennaiset esineet jäävät jäljelle. Osa siitä materiasta, mikä aiemmassa kodissa vaikutti olennaiselta, ei jostain syystä enää tunnu sopivan. Me muokkaamme tilaa, mutta myös tila muokkaa meitä (Vilkkö 2010 A, 56). Kuin vahingossa kaivan tilaan sopeutumalla esiin päivitettyä, tämänhetkistä minua.

Oman kokemukseni mukaan kokemus kodista on tiiviisti sidoksissa siihen, kuinka läheisiksi – kuinka perheeksi – koen ihmiset, joiden kanssa asun samaa asuntoa. En voi sanoa, että uusperheeni kodista olisi installaation avaamiseen mennessä muodostunut minulle kotia sanan yksityisimmässä merkityksessä. Kodistamme ei ollut kahdessa ja puolessa vuodessa tullut paikkaa, jonka kaikissa tiloissa olisin ollut täysin oma itseni. Kuten uuden perheeni oleminen, myös kotimme oli vasta hiljalleen muotoutumassa perheellemme päivittäisissä taivoissamme ja liikkeissämme (ks. myös Rajanti, 338). Tämän elämän, tämän liikehännän kautta oli muodostunut perheemme kotielämän kehikko, joka tässä projektissa muodosti puitteet viisipäiväiselle installaatiolle.

Kodista installaatioksi

Suunnitteluvaiheessa mietin mitä eroa on kodilla näyttelytilana ja toisaalta installaationa. Kaikki ajatusleikkini kodista taiteen esille asettamisen paikkana (vrt. installaatio) kilpistyivät mielikuviini ym-

Valjastin pojan Playstationin esityskäyttöön.

päröivän kodin ja perheenjäsenteni läsnäolon dominoivuudesta. En uskonut, että olisi mahdollista asettaa kotonamme kuvaamaani videot esille kotiimme ilman, että ympäristö muodostaisi oman kerroksensa kokemukseen. En myöskään halunnut erottaa projektia ympäristöstä jossa elän, enkä ihmisistä, joiden kanssa eläen olen sitä tehnyt. Aloin pohtia, onko kotona – perheemme edestakaisin kulkemisen ja kaiken arkisen tavarankeskellä – tarpeen alleviivata eroa taiteen ja eläväisen elämän välillä. Kysymys alkoi vaivata minua itsepintaisesti, enkä lopulta voinut enää ohittaa sitä. Jos liikkuvan kuvan ja muiden teoselementtien aiheet olisivat olleet aivan toisia, olisin voinut harkita niiden asettamista esille kotiimme itsenäisempinä. Silloin olisi syntynyt toisenlainen näyttely. Tässä teoksessa ympäristö ja siinä liikkuvat ihmiset muodostavat yhden kokonaisuuden teosfragmenttien kanssa.

Tutkija ja kriitikko Claire Bishopin määritelmän mukaan installaatioissa tila ja sen elementit muodostavat kokonaisuuden, joka vaatii kävijän kehollista läsnäoloa. Se ei tyydy pelkistämään katsojaa silmäpariksi, vaan tilaisuus kävellä teoksen sisään mahdollistaa kävijälle kokemuksen, joka puhuttelee häntä suoraan, moniaistisesti. Tämän kehollisen osallistumisen kautta kävijästä tulee osa teosta. (2005, 6 ja 11.) Installaation sisällä liikuttaessa ei ole myöskään tiettyä ihanteellista kohtaa, josta käsin teosta olisi paras tarkastella (2005, 13).

Monet installaatiot muodostavat oman maailmansa, jossa jokainen yksityiskohta on suunnattu tilaan astuvaa kokijaa silmälläpitäen (Bishop 2005, 14). Kotiamme ei kuitenkaan ollut lavastettu kävijää ja hänen aistejaan varten. Tämän installaation tila oli ensisijassa kotimme, elämämme kiintopiste. Pieniä muutoksia olin silti tehnyt. Kannoin muun muassa isommalla näytöllä varustetun tietokoneen makuuhuoneesta poikani huoneeseen, koska halusin saada videon voimakkaammin osaksi tilaa. Keittiön radiokin muutti tyttären huoneen ikkunalaudalle ääniteoksen takia.

Installaation avautumista edeltävänä viikonloppuna perheemme tytär pääsi ylioppilaaksi. Juhlia varten oli kakkupöytä katettu, sängyt pehdatettu ja nurkissa tavallisesti majailevat tavarakasat siirretty pois silmistä. Vieraiden lähdettyä kotimme tuntui liian siistiltä ollakseen aito. Installaation aukeamiseen oli kolme päivää ja tuona aikana ehti moni asia ilokseni palautua arkiseksi. Seuraavana aamuna vaatteet jo retkot-

Keittiön kautta pääsee pienimpään makuuhuoneeseen.

tivat tuoleilla entiseen tapaan ja tiskipöytä keräsi astiavuorta. Siirsin myös komeroihin piilotetut tavarat takaisin aiemmille sijoilleen.

Voi kuitenkin sanoa, että kotimme ei installaationa, tavaroineen, ollut tietoisesti minun ”niin ja näin” asettelema, vaan sisustus oli ei-kenenkään ja silti meidän kaikkien siellä asuvien. Se oli elämisen kautta kotiimme kasautunut muodostelma, silti vain hetkellinen ja muuttuva. Teoksen aikana kotimme oli eräänlainen otos jatkuvasta, pysähtymättömästä materiaalisesta historiasta, joka tässä installaatioissa saattoi näennäisesti näyttäytyä pysyvänä. Kotimme, installaatio, ei kuitenkaan ollut pysäytettävissä tiettyyn hetkeen niin, että se säilyttäisi luonteensa. Se ei tullut ”valmiiksi”, vaan liikehti eri suuntaan vetävien voimien vaikutuksesta (Vilkko 2010 B, 13).

Moni kävijä kommentoi asuntoamme jotenkin. Useat ottivat kansani puheeksi huonekalujamme ja seinillä olevia taulujamme siinä missä tilassa pyöriviä videoita tai ääntäkin. Jotkut sanoivat jotain lasten läsnäolosta huoneissa, ja äitini huomautti pilke silmäkulmassa meillä olevan sotkuista. Moni ei tuntunut tekevän eroa videoilla esiintyvän ja tilassa läsnä olevan Hannen välillä. Kuitenkaan se ko-

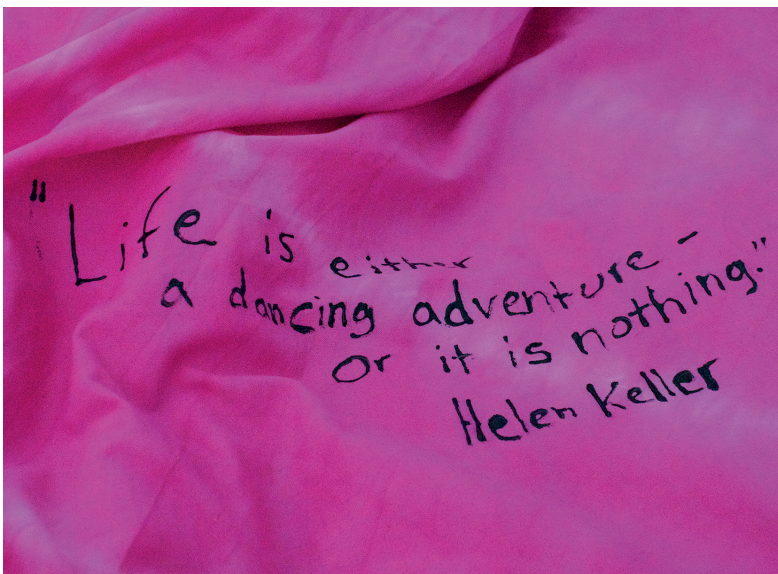

tius, joka tuttujen esineiden, ihmisten ja jokapäiväisen liikkeen kautta muodostuu meille asukkaille, ei sellaisenaan voinut välittyä installaation kävijöille. Heitä tila sekä sen esineet ja ihmiset katsoivat takaisin toisenlaisin silmin (Elkins 1997, 73) ja heijastivat muunlaisia, meiltä asukkailta kätkeytyjä merkityksiä.

Tunne-elämää makuuhuoneessa

Kodin sisällä erityisesti makuuhuone saa seurata asukkaansa tunne-elämää läheltä: kirjailija Bill Bryson kirjoittaa tästä merkityksillä ladatusta huoneesta osuvasti: *"(...) makuuhuoneessa esitetään elämän syvällisimmät ja perustavimmat tragediat. Jos joku on kuolemaisillaan tai sairas, uupunut, seksuaalisesti kyvytön, itkuinen, huolten valtaama, liian masentunut kohdatakseen maailman tai muuten vain vailla sielullista tasapainoa tai iloa, makuuhuone on se paikka, josta hänet todennäköisimmin löytää."* (2011, 355.) K. H. Anthonyn mukaan makuuhuone jättää kodin muut tilat varjoonsa myös konfliktitiheydessään (Horelli-Kukkonen 1993, 17). 1800-luvun lopulla Shirley Forster Murphy jopa suositteli Britanniassa aviopareille erillään nukkumista, jottei tahaton öinen ihokontakti aiheuttaisi häpeällisiä väristyksiä. Siihen oli tärkeä hygieniaanakin liittyvä peruste: siten voitaisiin *"vähentää henkilökohtaisten epäpuhtauksien sekoittumista"*. (Bryson 2011, 356.)

Vuode on ymmärrettävästi ollut useiden taiteilijoiden ammatillisenkin kiinnostuksen kohteena. Halusin tehdä kotiimme oman versioni tuota jatkumoa kunnioittamaan. Uusperheessä vanhempien aiempi elämä on usein voimakkaammin läsnä arjessa kuin entuudestaan lapsettomien suhteessa. Minun ja avomieheni menneiden avioliittojen tärkeimmät "jäljet" asuvat kotonamme ja osittain tästä johtuen myös aiemmat puolisoimme ovat olleet melko paljon läsnä perheemme elämässä. Olin ajatellut pyytää entisiä kumppaneitamme muokkaamaan minulle ja Petterille vuodevaatteet, joissa nukkuisimme installaation aikana. Joitain päiviä epäröin ja pyörittelin ajatusta mielessäni. En ollut varma, olisiko järkevää sekoittaa opinnäytteeseeni enää enempää tunnepitoisia aineksia. En halunnut kasvattaa riskiä, että joku opinnäytteeseeni osallistuvista ihmisistä tuntisi olonsa loukatuksi. Tunustelin myös Petterin suhtautumista lakanoihin. Hän ei ollut ideaa vastaan, muttei varsinaisesti innoissaankaan. Lopulta soitin Petterin

Nukkuisinko mieluummin entisen mieheni...

...vai avomieheni entisen vaimon toteuttamissa lakanoissa?

Kävijät eivät uskaltautuneet sängylle makaamaan.

lasten äidille. Hän ilahtui pyynnöstä ja suostui. Pian tämän jälkeen otin asian puheeksi myös poikieni isän kanssa, joka antoi niin ikään myöntävän vastauksen.

Kun lopulta sain lakanat, olin häkeltynyt. Istuin sängyn reunalla kyyneleet silmissä. Poikieni isä oli värjännyt pussilakanan ja tyynyliinan pinkeiksi sekä tehnyt niihin merkintöjä suhteemme ajoilta ja yhteisistä lapsistamme. Osa teksteistä viittasi nykyisiin, erillisiin elämiimme. Jonnekin oli piirretty kahvikuppi, toisaalle lentokone. Lähellä lakanan yläreunaa luki ”Jumala on rakkaus” ja toisaalla ”Oom”. Petterin lasten äiti oli ommellut toiseen pussilakanaan useita taskuja, pitsejä ja piiloja. Siellä täällä oli helminappeja, lintuja ja kukkia. Tyynyliinan yli kulki sateenkaari.

Olin kiitollinen ja liikuttunut siitä vaivasta, jonka molempien aiemmat kumppanit olivat lakanoita muokatessaan nähneet. Niissä näkyi heidän kädenjälkensä, kuten perheemme elämässäkin. Näytin lakanoita Petterille ja kysyin hänen ajatuksiaan siitä, että tulisimme nukkumaan niissä. Hän suhtautui asiaan rauhallisesti: *”En mä siit oo hirveesti ajatellu mitään. Tavallaan se oli hyvä idea. Mut sit mullahan on niinku hyvin ristiriitaneen suhtautuminen (ex-vaimooni), niin tavallaan kaikki mitä se ihminen tekee, niin suhtaudun kaikkeen hirveen varauksellisesti. Mut olihan ne molemmat nähny kauheesti vaivaa ja todella paneutunu siihen.”*

PERHE

Lomittuvia yksiköitä

Kokemukseni mukaan uusperheemme on kuusihenkinen. Minun ja kahden teini-ikäisen poikani lisäksi siihen kuuluu avomieheni Petteri ja hänen aikuinen tyttärensä. Myös Petterin poika viettää meillä viikonloppuja ja loma-aikoja, eikä perhe tunnu kokonaiselta hänen poissa ollessaan. Laumamme kokoonpano vaihtelee lisäksi päivittäin, kun varsinkin lastemme ystävät viettävät meillä aikaa ja jäävät usein yöksi.

Perhe määritellään nykyään ensisijassa asumisen eikä sukulaisuuden kautta (Tilastokeskus A). Virallisesti perheessämme on vain viisi jäsentä, koska Petterin poika muodostaa erillisen yksikön äitinsä kanssa. Perheitä voidaan ajatella myös toisiinsa lomittuvina yksiköinä. Eri-laisissa elämänmuutoksissa niiden kokoonpanot vaihtelevat. (Castrén 2009, 35.)

Uusperheeni jäsenillä on yhteensä kuusi kokemuksellista perhetä, joista jokaisen koostumus voi olla eri. Vanhempien eron jälkeen lapsen kokemus perheestä saattaa venyä käsittämään paitsi entisen ydinperheen, myös vanhemman uuden kumppanin ja hänen mah-

dolliset lapsensa. Minun ja avomieheni perheideaalien taustalla ovat yhteiskunnan arvojen lisäksi aiemmat asuinkokoonpanomme. Myös vanhempiemme ja isovanhempiemme perheet ovat muovanneet odotuksia, joita meillä on niitä kohtaan, joiden kanssa jaamme kotimme. Olemme punoneet näiden kokemusten päälle. Se tarkoittaa aiemman ja nykyisen lomittumista jokaisen perheenjäsenen elämässä erilaiseksi kudelmaksi ihmissuhteita ja kohtaamisia.

Tilastokeskuksen mukaan uusperheessä asuu vakituisesti ainakin yksi alle 18-vuotias, joka on vain toisen avo- tai aviopuolison lapsi (Tilastokeskus B). Näiden perheiden osuus Suomen lapsiperheistä on hieman yli yhdeksän prosenttia (Tilastokeskus 2012). Uusperhe muodostuu kahden aikuisen ympärille, eivätkä lapset yleensä voi vaikuttaa uusien perheenjäsentensä valintaan. Vanhemmatkin saavat suhteessaan uuslapsensa kaupan päälle. Uusiin perheenjäseniin tottuminen ja keskinäisten suhteiden rakentuminen ei tapahdu hetkessä. Onkin sanottu, että perheyhteisön muotoutuminen ”riittävän hyväksi” kestää seitsemän vuotta (Raittila & Sutinen 2008, 72).

Perheistä perheeksi

Tutustuin avomieheeni kesällä 2008. Ennen installaatiota kesäkuussa 2012 perheemme oli ehtinyt asua yhteistä kotia kaksi ja puoli vuotta. Tapahtuman aikana olimme suunnilleen puolessa välissä matkaa tuon keskimääräisen riittävän hyvän saavuttamiseen. Vaikka muutos kahdesta yksinhuoltajaperheestä yhdeksi uusperheeksi oli ollut kivuttomampi kuin ajattelimme, aiempien perhekokoonpanojen toimintaerot paljastuivat toistuvasti arkisten toimien yhteydessä. Pienet hankaumat ja rasittavuudet näyttäytyivät, kun sovittelimme yhteen vaikkapa erilaisia ruokailutottumuksiamme. Minä ja lapseni olimme myös tottuneet liikkumaan kotona melko äänekkäästi ja huutelemaan huoneesta toiseen, emmekä useinkaan muistaneet huomioida uusia, hiljaisempaan elämäntapaan tottuneita perheenjäseniämme.

Osalta lapsistamme olen nähnyt haparoivat ensiaskeleet ja pitänyt pyörän tarakasta kiinni, kun on ollut aika oppia ajamaan ilman apupyöriä. Yhden lapsen elämään tulin silloin, kun piti oppia heittämään frisbeetä ja näyttää, miten pussilakana pujotetaan peiton päälle. Vanhimman tapasin juuri parahiksi halatakseni ripille päässyttä.

Perheemme myöhäinen tutustuminen tulee näkyväksi pienissä arkipäiväisissä teoissa. Muistutan omia lapsiani tekemättömistä kotitöistä suuremmalla äänenvoimakkuudella ja lohdutan heitä vastoinikäymisissä luontevammin. Ero entisiin ydinperheisiimme tulee esiin myös suhteessa alastomuuteen. Makuuhuoneiden ulkopuolella ei juuri liikuta vähissä vaatteissa. Jos pesulle mennään joskus pelkkä pyyhe ympärillä, se tapahtuu hiipien kiiruhtamalla, ehkä hieman häpeillen.

Joskus usean teini-ikäisen uusperheessä asuminen muistuttaa kämpäkaveruutta. Suurin osa ajasta vietetään omissa huoneissa suljettujen ovien takana. Perheenjäsenten lukuisat sukulaiset ja ystävät eri elämänvaiheista ovat tuttuja vain osalle, ja oma huone antaa rauhaa, kun kotona liikkuu lähes päivittäin itselle vieraita ihmisiä.

Kun uusperheemme käytännöt hioutuvat ja jokapäiväinen alkaa soljua, on jäljellä yhä juhlapäivien haasteet: Missä kukin on jouluna? Saavatko kaikki lapset yhtä arvokkaita lahjoja? Entä miten tavataan isovanhempia tasa-arvoisesti? Aluksi muodostamme selkeän perheyksikön vain niiden näkökulmasta, joihin olemme tutustuneet vasta tämän kokoonpanon vakiinnuttua.

Huokoista yksityisyyttä

Uskon, että kynnys avata kotimme julkiseksi oli matalampi tilanteessa, jossa uusperheemme oli verrattain nuori. Yhteisasumisemme oli yhä tunnustelevaa ja hitsautumista oli tapahtunut vain osittain. Lyhyt saman katon alla asuttu aika ei ollut ehtinyt tiivistää yksityisyyttämme ydinperheen kaltaiseksi. Tämä huokoisuus antoi meille joustoa verrattuna vastaavaan tilanteeseen ydinperheessä, jossa yksityisyyden raja olisi saattanut olla tiukempi.

Toisaalta koin olevani vastuussa installaatiosta ja sen julkisuudesta mahdollisesti seuraavista ongelmista perheenjäsenilleni voimakkaammin, kuin mitä olisin ollut pelkän ydinperheen jäsenille. Keskustelu omien lasteni kanssa on minulle mutkatonta, mutta on ollut vaikeampaa aistia, mitä Petterin lapsilta on kohtuullista pyytää. Myös lasten muualla asuvat vanhemmat on pitänyt ottaa huomioon ja varmistaa, ettei heillä ole mitään lastensa installaatioon osallistumista vastaan. Sen suhteen asiat menivät paremmin kuin saatoin toivoa.

REVIIRI

Talon rakennusaikaan 1900-luvun alkupuolella tila jakaantui Helsingin isoissa kivitaloasunnoissa usein kolmeen: yksityiseen, julkiseen ja palveluskunnan osaan. Julkiset tilat käsittivät ruokasalin, salongin ja vastaanottohallin. (Horelli-Kukkonen 1993, 20.) Meillä muita tiloja julkisempia ovat olohuone, keittiö ja halli. Makuuhuoneet jäävät jokaisen yksityiseen käyttöön. Tiloja rajaavat suljetut ovet, joista kuljetaan koputtamalla ja luvan kanssa. Se on helpottanut uusperheen sovittautumista yhteiseen asuntoon. Jokaisella on oma reviirinsä, vaikka joillain meistä se rajautuu patjankokoiseen alueeseen parvella tai parisängyn viereiseen kirjahyllyyn ja tuoliin, jolle vaatteet voi illan tullen riisua.

Kun läheisydeltään eritasoiset ihmissuhteet ovat lomittuneet kotona uuden perheemme elämässä, on se vaikuttanut siihen kuinka läheisiksi koen eri huonetilat. Kun avomieheni lapset eivät vielä ole yhtä läheisiä kuin omani, ei heidän huoneisiinsa ole tullut noin vain mentyä. Eri huoneet ovat minulle eri vahvuisesti kotia ja myös niiden yksityisyys vaihtelee. Lapset säätelevät sosiaalista tilaansa pitämällä huoneensa ovea enimmäkseen suljettuna (ks. myös Järvinen-Tasso-

Tyttären reviiirille ei pojilla ole asiaa.

poulos 2005, 155). Myös Petteri mainitsi kokeneensa lastenhuoneiden yksityisyyden kotonamme muista tiloista poikkeavaksi. Hän kuvaili niitä tiloina, joissa hän tunsi olevansa eräänlainen vieras. Niihin menemiseen oli oltava syy tai siihen oli *”ikään kuin pyydettyä lupa”*. Hän havainnollisti tilannetta sanomalla, ettei hän voisi kuvitella menevänsä lapsen sängylle löhöilemään tämän ollessa muualla, mitä jälkikasvu taas saattaisi hyvinkin tehdä meidän sängyllämme.

Tämän projektin myötä olen kohdannut asioita, joiden en ennalta kuvitellut herättävän minussa erityisempiä tunteita. Ajatus vieraista ihmisistä kotonani ei vaikuttanut kovin kummalliselta. Vasta melko myöhemmissä vaiheissa aloin ymmärtää alistavani projektilleni koko tuoreen uusperheeni, lapseni ja avopuolisoni. Huomasin lisäksi, että teosten kautta tulisin asettamaan esille myös lapsuudenperheeni elämään liittyviä teemoja. Kävin etukäteen avomieheni kanssa keskusteluja työni rajoista – siitä, kuinka paljon meidän yksityistämme voisimme teoksessa avata julkiseksi. Petterillä oli minulle selkeä vastaus: *”Toimi niin, että olemme kaiken jälkeen vielä puheväleissä.”*

En tiennyt, ovatko Petterin yksityisyyden rajat yhtenevät omieni

Kuulokkeilla pystyi rajaamaan omaa tilaa huoneessa, jossa pyöri äänekäs video.

kanssa, enkä hahmottanut, mitä omat murrosikäiset lapseni ja uusperheeni lapset sietäisivät. Mietin onko minulla aikuisena oikeus avata heidän kotinsa ja huoneensa kävijöille. Kävin aiheesta useita keskusteluja heidän kanssaan saadakseni paremman ymmärryksen rajoista, joita perhe-elämä taiteelle tässä teoksessa asettaa.

Lapset hyväksyivät lähes vastalauseita näyttelyn levittäytymisen omille yksityisalueilleen. He kysyivät, voiko meille sen aikana tulla ihan keitä tahansa. Ajatus siitä, että heidän yksityisimmät reviirinsä olisivat avoinna kaikille, mietitytti. Petterin tytär ei kuitenkaan vaihtanut olevan kovin huolissaan. Hän suunnitteli etukäteen laittavansa piiloon arvotavarat ja olevansa huolellisempi tavallisesti lattialla lojuvien alusvaatteidensa kanssa. Hän ei uskonut meille tulevan *”pultsareita, jotka rikkoisivat tai veisivät jotain”*. Ja totesi myös, että olisi-
han paikalla samaan aikaan muitakin ihmisiä, jos hämärää porukkaa ilmestyisi.

Huomasin, että minulla oli odotuksia perheenjäsenilleni installaation suhteen. Toivoin, ettemme noina päivinä kinaisi avomieheni kanssa. Ja että jälkikasvukin olisi ihmisiksi. En myöskään voinut enkä

halunnut hallita nuorison installaation aikaista muuta elämää. Olen iloinen, että jokainen pystyi olemaan paikalla vähintään kahtena päivänä viidestä. Ilman heitä installaation luonne olisi ollut aivan toinen.

Olin jännittänyt vanhemman poikani reaktiota siihen, että laittaisin hänen huoneeseensa isän ja pojan suhteesta kertovan videon. Poikani oli suunnitellut kanssani sen kysymykset ja esittänyt ne kuvaustilanteessa isälleen. Video oli ollut aiemmin esillä muualla, mutta poikani ei ollut ennen tämän installaation aukeamista halunnut katsoa sitä. Olin miettinyt sen jättämistä pois installaatiosta, etten altistaisi häntä kokemukselle, jota hän vastustaa voimakkaasti. Lopulta olin leikannut videon kuvamateriaalin uusiksi niin, ettei poikani näy kuvissa. Ymmärrettyään, että kyse on vain kahdesta tunnista päivässä, hän suostui lopulta videon sijoittamiseen huoneeseensa. Neljänä päivänä viidestä poikani oleili huoneessaan videon kanssa rinnakkain.

Suunnitellessani installaatiota mielessäni pyöri muitakin kysymyksiä, jotka myöhemmin osoittautuivat epäolennaisiksi. Mitä ajattelevat siskoni, kun ääneni kertoo kävijöille muistojani heistä? Asetanko lasteni isän liian jyrkkään valoon videolla? Entä mitä mahtaa äitini ajatella, kun meillä on vieraiden aikana sänky petaamatta?

Kotimme avaamisessa oli kyse myös ideaaleista. Tavallinen arkinen kotimme ei ole sellainen, jollaiseksi sen yleensä siistimme vieraiden tullessa kylään. Visiittihetkinä tuotamme ja vahvistamme kuvaa, jollaisen haluamme itsestämme antaa. Millainen on kotimme normaali epäsiisteys, se jatkuva arkipäivästä toiseen vyöryvä muutos – tavaroiden makoilu, siirtely? Pöydille kasaantuvat tiskit, lattioilla vellovat vaatteet? Tässä installaatiossa halusin olla meille kutsuttujen ihmisten keskellä tuon muutoksen kanssa, sekä sietää epämukavuutta, jonka tämä minussa saisi aikaan.

Häilyvä raja

Olin alun perin ajatellut jättää teosfragmentit nimeämättömiksi osiksi installaatiota ja pyrkiä sulauttamaan ne kotiimme niin, ettei niitä välttämättä olisi voinut erottaa ympäröivästä. Pelkäsinkin kanssatekijöiden toiminnan ja yksittäisten videoiden ynnä muiden korostamisen vievän ajatusta kokonaisteoksesta väärään suuntaan. Ohjaajieni kanssa keskusteltuani aloin kuitenkin nähdä, että teoselementtien on annet-

Maisema on osa kotia.

tava asettua toiseen tasoon, jottei niitä nähdä perheeni kodin keskellä suoran dokumentaarisina. Niiden tarkoituksena ei ollut kuvata sitä mitä on, vaan olla kerroksia, ehdotuksia, muistumia ja kuvitelmia. Päädyin selkiyttämään installaation monitahoista rakennetta paperilla (liite 3), jonka annoin jokaiselle kävijälle asuntomme ovella. Sen tarkoitus oli tuoda teokseen ryhtiä ja avata sen tasoja kävijöille.

Kotonamme suunnistamista helpottanut paperi toimi osaltaan teoksen rajaajana. Samalla kun se rajasi asioita sisään, se kuitenkin jätti myös olennaisia asioita teoksen ulkopuolelle. Aivan ikkunamme alla hälisevä Runeberginkatu kiirehtivine ihmisineen ja toisen puolen parvekkeella aukeava rauhallinen sisäpihamaaailma eivät tuntuneet mahtuvan tiiviille, selkeärajaiselle arkille. Silti ulkoa tulevat äänet sekoittuivat videoiden ääniin ja ihmisten keskusteluihin. On myös vaikea kuvitella kotiamme ilman ikkunoista aukeavia näkymiä. Omalta kannaltani teoksen fyysiset rajat ulottuivat niin kauas kuin pystyin näkemään – myös sisäänpääsyä vartioivan ovipuhelimen kameran näkökenttään. Siitä näin tulijat kun he vielä seisoivat talon alaovella. Oliko asuntomme ovi tässä installaatiossa raja, joka jätti ulkopuolelle

Anne Mattsson leikkasi hiuksiani jo teininä. Nyt oli muiden vuoro istua tuoliin.

muun maailman? Vai loppuiko konteksti kun mentiin aukiolorajan tuolle puolen? Tai kun suljin videot? Vai oliko se sittenkin silloin, kun vaihdoin lakanat sänkyymme pari viikkoa tapahtuman jälkeen?

Joskus kokemus kodin rajoista on melko häilyvä, kuten eräs Vilkon elämäkertatutkimukseen osallistunut kuvailee: *”Loppuuko koti sinä hetkenä kun ovi napsahtaa lukkoon? Vai kenties vasta ulkona, kun kaupungin melu särähtää korviini? Olen yrittänyt rajata kotini kynnyksmatolle, tontin reunalle, tutun paikallislehden levikkialueelle, kunnanrajalle ja meren tälle puolen onnistumatta koskaan olemaan tyytyväinen. Jokainen piirtämäni viiva tuntuu rajaavan jotain olennaista pois ja jättävän samalla paljon turhaa sisälle.”* (2010 A, 42.)

Hämärämpää esilläoloa

Halusin lisätä erityyppisten sosiaalisten tilanteiden syntymistä teoksen sisällä, joten pysyin kuutta ystävääni osallistumaan installaatioon omilla interventioillaan. Tahdoin mukaan ihmisiä, ystäviäni, jotka muutenkin voivat viettää meillä aikaa ja toivoin, että heidän tekonsa olisivat perheelleni tuttuja ja tavallisia, mutta eivät välttämättä joka-

päiväisiä. Ystäväni mukanaolon oli myös tarkoitus hämärtää jakoa esillä olemisen ja yleisön välillä.

Keskustelin ennalta jokaisen kanssa mahdollisista teoista ja tapahtumista. Olen aiemmin tehnyt koruja itse ja siksi se tuntui Minttu Pajusen ehdottamana heti luontevalta kodissamme. Hän sanoi sen olevan hänelle eräänlaista meditatiivista tekemistä, jossa päämäärä ei ole tärkein. Poikieni isä Nataraja Ishaya antaa työssään ihmisille rentoutushoitoja didgeridoollla. Usein hän ottaa meille tullessaan omenapuisen putkensa mukaan ja hoitaa poikiaan sen äänellä. Petteri oli kehittälemässä installaation aikoihin sarjakuvahahmoa ja piirsi usein kotona. Kaikkien kanssatekijöiden teot ovat asioita, jotka kuuluvat tai ovat kuuluneet perheemme tavanomaiseen elämään viime vuosina. Installaatiossa niistä tuli ennalta suunniteltuja tekoja ja tapahtumia, jotka toteutettiin tiettyinä hetkenä tietyssä paikassa (vrt. happenings).

Rakensin tietien tahtoen installaatiosta tilannetta, joka ei olisi täysin hallinnassani. Silti tunsin oloni levottomaksi paria viikkoa ennen avaamista. En ollut saanut osalta projektiin osallistuvista ystäväistäni vahvistusta heidän mukanaolostaan. Soimasin itseäni siitä, että tässäkin teoksessa olin tukeutumassa ympärilläni elävien ihmisten apuun ja toivomassa heiltä asioita. Tilanne oli tuttu aiemmista teoksistani. Muutenkaan kaikki ei mennyt ihan suunnitelmien mukaan.

Ongelmallisimmaksi osoittautui toinen aukiolopäivä, jolloin laitoin ruokaa uusperheellisten ystäväni Jonna Huttusen ja Henriika Mai-kun kanssa. Tunnumme toisemme vuosien takaa ja meillä on ollut tapana silloin tällöin kokata yhdessä ja jakaa ajatuksia. Salaattiainesten pilkkomisen lomassa ja leivän paistuessaa uunissa ohjasin kevyesti keskustelumme kulkua muutamien uusperheisiin liittyvien tutkimusten kautta. Puhuimme perhekäsityksistä ja niiden muutoksista vuosisatojen kuluessa sekä jaoin omia kokemuksiamme liittyen perhekokemuksen määrittämiseen uusperheessä. Keskustelimme myös siitä, millaisia ovat omat kokemuksemme entisten puolisoitten roolista osana uusperhettä.

Johdattelin keskustelua John Gillisin näkemykseen, jonka mukaan jokaisella on kaksi perhettä, joista ensimmäinen on epätäydellinen ja arkinen. Sen kanssa hoidetaan sopimiset ja pyöritetään jokapäiväistä elämää. Toinen perhe on lähempänä kuvitelmaa kuin totuutta. Sitä

Muutamalle keskustelua, monelle ruokaa.

uusinnetaan perhekuissa ja -juhlissa sekä pidetään yllä kertomuksissa. Se tarjoaa muun muassa jatkuvuuden ja kuulumisen kokemuksia. (Castrénin mukaan 2009, 33.) Pohdimme, onko uusperheidemme tavoiteltava ydinperheen kaltaista yhteenkuuluvuutta. Puhuimme lisäksi kokemuksistamme sukulaissuhteiden ylläpidosta uusperheellisinä sekä oletuksesta, jonka mukaan perhe koostuu läheisistä tai kaikkein läheisimmistä ihmissuhteista.

Keskustelutilanne oli meille kolmelle melko tutunoloinen ja ehkä siksi puhuimme henkilökohtaisistakin asioista hyvin avoimesti. Ensimmäiset parikymmentä minuuttia keskustelu oli vilkasta ja intensiivistä. En kuitenkaan ollut huomionnut suunnittelussa kyvyttömyyttäni olla kahdessa paikassa yhtä aikaa.

Kun kävijöitä tuli asuntoon enemmän, aloin tuntea voimakasta riskivetoa keskustelun ja emännöyden välillä. Halusin huomioda tulijat ja saada heidät tuntemaan olonsa tervetulleiksi. Samalla jo pelkkä oven avaaminen kävijöille toi jatkuvia keskeytyksiä keskusteluamme. Huomioni alkoi sirpaloitua. Tulijat kyselivät installaatiosta, huonekaluista, kuulumisista ja videoista. Toisella korvalla kuuntelin pohdintaa

Ensimmäisenä päivänä tehtiin koruja.

identiteetin muodostumisesta perheeseen kuulumisen myötä, ja sen eroista eri kulttuureissa. Yritin olla molemmilla tahoilla aktiivinen. Irtoisin kuitenkin pian uusperhekeskustelusta, ensin mentaalisesti ja pian myös kehollisesti. Alun perin olin ajatellut pyrkiä laajentamaan uusperheaihetta niin, että muidenkin olisi ollut helppoa liittyä keskusteluun. Se ei kuitenkaan tuntunut tilanteessa luontevalta. Ystäväni jatkoivat ruoan valmistusta ja heidän hiljaisesta, kahdenkeskisestä keskustelustaan muodostui loppupäiväksi eräänlainen sisäpiiri olohuoneen pöydän ääreen. Kaikki saivat kuitenkin kelpo salaattia.

Neljäntenä päivänä lasteni isän antamat didgeridooohoidot sen sijaan osoittautuivat erittäin hyviksi keskustelun avaajiksi ja ylläpitäjiksi. Hänen soittamisensa tuntui asettuvan hengeltään esiintymisen ja hoitamisen välimaastoon. Monet kävivät yksitellen makuulle hänen eteensä. Omasta näkökulmastani soittaminen toimi myös sen takia, ettei minun tarvinnut olla huoneessa jatkuvasti läsnä.

Didgeridoon läpitunkeva ääni dominoi kotimme tunnelmaa neljäntenä päivänä.

YKSITYINEN, JULKINEN

Valitsin teoksen päivittäiseksi kestoksi kaksi tuntia. Kodin oli installaationkin aikana voitava olla – edes osittain – asukkailleen turvasatama ja paikka, jossa ladata akkuja (vrt. *Merzbau*, jossa esittelykierosten sanotaan kestäneen jopa neljä tuntia) (Bishop 2005, 41–42). En halunnut vaatia kohtuuttomia perheeltäni, joka on joutunut joustamaan paljon opiskeluni ja opinnäytteeni takia. Toivoin myös kanssatekijöiden olevan läsnä installaation päivittäisen aukiolon ajan. Kaksi tuntia vielä jaksaa leikata hiuksia tai antaa hoitoja didgeridoolla tuskastumatta.

Kotimme (inessiivi, elatiivi, illatiivi) ei ollut näennäisestä avoimuudesta huolimatta täysin julkinen. Meille ei päädytty vahingossa, vaan installaatioon tuleminen edellytti valintaa ja tietoista hakeutumista. Se edellytti soittoa ovipuhelimella kadulta ja kohtaamista kanssani asunnon ovella. Moni kävijä puhui installaationi yhteydessä juuri rappukäytävän alaovesta paikkana, jossa tuli eräänlaisen rajan yli.

Useimmat jättivät päällysvaatteensa ja laukkunsa eteiseen. Eteinen täyttyi puheensorinasta ja lattia kengistä, vaatemytyistä ja laukuista. Muutama kysyi ovella, onko kengät tarkoitus ottaa pois. Sukkasil-

Lähes jokainen halusi riisua kenkensä sisään tullessaan.

laan installaatioissa liikkuneet kävijät tuntuivat jättäneen julkisemman maailman kotimme ulkopuolelle.

Kotona installaatioissa

Olin toivottanut kutsussa (liite 1) ihmiset tervetulleeksi perheeni arkeen, mutta installaation auetessa kotimme ”kotius” ja arkisuus vähenivät. Minä ja perheeni olimme installaation aikana kotona hieman toisin kuin mikä olisi yksityistä kotoilua meille yhdessä ja toisaalta myös jokaiselle meistä yksin. Yksityisen muuttuminen julkisemmaksi näkyi omassa olemisessäni ainakin niin, että jätin epäsosiaalisen tekemisen vähemmälle. En ollut päättänyt asiaa tietoisesti, mutta jälkeensä huomasi, etten ollut aukioloaikoina viettänyt kahdenkeskistä aikaa hyvän kirjan parissa enkä notkunut tietokoneella. Ruokaa tein tavalliseen tapaan ja melko tavanomaisiin aikoihin. Myös normaalia puuhasteluani jatkoin: järjestelin vaatekaappeja, istutin parvekekukat, laitoin astioita koneeseen. Tuntui luonteelta viettää suurin osa ajasta asuntomme julkisemmissa tiloissa, joihin kävijät luontevasti hakeutuivat oleilemaan.

”Ei esillä ollenkaan”

Läsnäolijoiden määrän kasvaessa käymieni keskustelujen luonne muuttui yksityisestä hieman yleisemmäksi. Jälkeenpäin Petteri sanoi häntä vaivanneen, että keskusteluni sulkivat hänen mielestään muita ihmisiä kanssakäymisen ulkopuolelle. Saatoin vaihtaa tuttuja kävijöiden kanssa kuulumisia asioista, joihin kaikilla huoneessa olijoilla ei ollut kosketuspintaa. Erään kanssa puhuimme muun muassa yhteisen työkaverimme samana päivänä tapahtuneesta kuolemasta. Muutamat kävijät ottivat videoiden pohjalta kanssani puheeksi pohdinnat omasta vanhemmuudestaan ja sen vaikeista hetkistä. Välillä puimme työelämän raadollisuutta, haaveita, itsetuntoa, sisustamista, ahdistusta lapsen yksinhuollosta. Aiheiden intiimiys vaihteli keskustelujen osallistujien mukaan.

Petteri ja minä olimme puhuneet ennakkoon tavoista, joilla hän voisi olla läsnä installaatioissa. Kävi ilmi, että tekeminen jossa hän *”ei olisi esillä ollenkaan”* olisi hänelle luontevinta. Esimerkiksi hän otti lukemisen, jota tehdessä voi olla vieraiden ihmisten ympäröimänä,

Olohuoneen sohva veti ihmisiä puoleensa.

mutta silti *"vähän niin kuin yksin"*. Kysyin voisiko hän ajatella ruoanlaittoa, venyttelyä tai vaikka jonkin lautapelin pelaamista. Petteri vastasi kysymällä haluanko installaatioon todellista, aitoa olemista vai haluanko vain esittää sellaista, mitä arjessa voisi tapahtua. Viides kansatekijä löytyi hieman sattumalta hyvin läheltä, kun Petteri huomasi, että hänelle voisi olla luontevaa piirrellä aukioloaikoina. Sovimme, että hän tekisi kolmantena päivänä pieniä hahmotelmia kävijöistä.

Tyttären huoneessa yksityisyyden väheneminen näkyi lähinnä ylenmääräisenä siisteytenä tavanomaiseen verrattuna. Valtaosa vuoteella ja lattialla normaalisti vellovista vaatevuorista oli viikattu siististi kaappiin, vaikka olin esittänyt toiveen, että fyysinen ympäristö olisi teoksen aikana mahdollisimman lähellä tavallista tilaansa.

Suurimman osan kotimme aukioloajasta perheemme teinit istuivat vuoteillaan kannettavat tietokoneet sylissä. Ne olivat paitsi ajanviettovälineitä, myös eräänlaisia turvaesineitä, joiden takana esillä oleminen oli vähemmän kiusallista. Nuoret saattoivat suunnata päähuomionsa verkon kautta aukeavaan kodin ulkopuoliseen maailmaan. Poikien olemiseen installaatio tuntui vaikuttavan vähiten. He olivat suurim-

Maalivahtina olemiseen on hyvä valmistautua perusteellisesti.

man osan aikaa huoneissaan ja pelasivat välillä verkossa myös keskenään. Kahden nuorimman huoneessa pyöri video, jolla poikani iskee reikäpalloa taakseen maaliin. Silloin tällöin pojat vetelivät palloa huoneensa maaliin myös installaation aikana. Sama jatkui iltaisin teoksen sulkeuduttua. Paluu puolijulkisesta yksityiseen oli nopea: tapahtuman aikana auki olleet lastenhuoneiden ovet napsahdivat sulkemisaikaan välittömästi kiinni. Ei riittänyt, että omalta reviiriltä pysyivät poissa perheen ulkopuoliset, vaan teinihuoneiden yksityisyys palautui myös suhteessa perheenjäseniin.

Kodin korkea kynnyks

Tuntemattoman ihmisen kotiin tuleminen on monelle äärimmäisen vaikeaa. Useista viimeaikaisista yksityiskodeissa pidetyistä näyttelyistä sekä runo-, tanssi- ja musiikkiesityksistä huolimatta koti ei ole vakiintunut tavanomaiseksi taidetapahtumien paikaksi.

Moni sanoi jo etukäteen, että vaatii rohkeutta tulla näin yksityiseen tilaan. Sain jälkeenpäin käsityksen, että moni tutunikin oli jättänyt tulematta, koska tapahtumapaikkana oli koti. Jos tilanne osoittautuisi epämurkavaksi, ei toisen kotoa olisi helppoa lähteä yhtä nopeasti ja vaivatta kuin galleriasta. Useat myös halusivat tulla nimenomaan

yhdessä jonkun kanssa. Joku kävijöistä mainitsi helpottuneensa kohdatessaan alaovella muitakin sisäänpyrkijöitä. Kuvataiteilija Aulis Harmaalan kokemus hänen ja hänen kumppaninsa kodissaan esittämästä tilateoksesta oli samansuuntainen: tilan yksityisyys muodostui kynnykseksi osallistumiselle. Suurin osa kävijöistä oli tuttuja ainakin toiselle, vaikka hän oli tiedottanut teoksesta julkisesti. (2011, 40.)

Valtaosa installaatioon tulijoista oli kollegoitani, perheemme sukulaisia, ystäviä ja tuttuja. Heidän mukanaan tuli myös muutamia minulle ennakoon vieraita ihmisiä. Esittäydyimme, vaihdoimme ehkä muutaman sanan. Siinä hetkessä karisi jotain vieraudesta. Tulija ei ollut enää tuntematon, vaan meillä käymässä oleva ihminen, jonka olin juuri tavannut. Ja käyhän meillä myös installaation ulkopuolella ihmisiä. Sellaisiakin, joita en ennestään tunne. Erosiko tämä siitä juurikaan?

Suunnitteluvaiheessa en ensin ollut osannut nähdä kotiimme tulemisen vaikeutta kävijän silmin. Ajatukseni pyörivät itsekeskeistä ympyrää: mietin kuinka vaikeaa kodin avaaminen olisi perheemme kannalta. Olin ensin kaavaillut, että ovi rappukäytävään olisi raollaan ihmisten kulkea, ja itse puuhailisimme sisällä arkisissa tomissamme. Halusin kuitenkin perheeni olevan tilassa mahdollisimman tavallises-

Poikia ei haitannut hetkellinen tungos.

ti, ja ajatus siitä, että ihmiset tulisivat meille tulematta kohdatuiksi, alkoi tuntua oudolta. Ymmärsin, ettei se olisi minulle luontevaa, mutta myös, että tekisin sillä tavoin kävijöiden tilanteesta vielä tukalamman. Puhuttuani ohjaajani kanssa aloin siirtää syrjään omia pelkojani kotimme avaamiseen ja perheeni esillä olemiseen liittyen ja suunnata ajatuksiani tapoihin, joilla voisin helpottaa ihmisten tilaan tulemis- ta. Miten saisin kävijät tuntemaan olonsa luontevaksi, mukavaksikin tilanteessa, jossa he vapaaehtoisesti altistuvat tuntemattomalle? Halu- sin ihmisten kokevan itsensä tervetulleiksi. Kutsun tarkoituksellinen epämääräisyys ei juuri helpottanut tilannetta. Päätin mennä jokaista ovelle vastaan.

Installaatiossa tarjolla ollut ruoka toimi keinona saada ihmiset ko- kemaan olonsa tervetulleiksi. Olisi tuntunut luonnottomalta olla tarjoamatta mitään kotiini tuleville. Toivoin sen myös lisäävän sosi- aalisen kanssakäymisen mahdollisuuksia kävijöiden välillä (ks. myös Tiravanijan teos *Untitled (Free)*). Ruoka oli jotakuinkin samaa kuin meillä arkena. Salaattia, leipää, mehua. Riisipiirakoita. Viiniäkin vä- lillä. Ja porkkanoita. Samalla sai perhe syödäkseen. Kun uunista tullut

leipä oli syöty, kaivettiin laatikosta tuoreuden päivänsä taakse jättänyttä jatkoksi.

Toivoin teosfragmenttien rohkaisevan ihmisiä menemään asunnon yksityisempiin osiin. Se toimikin varsin hyvin, ja ihmiset kiertelivät eri puolilla installaatiota. Ajattelin eri huoneisiin sijoitettuja videoita eräänlaisina lepopaikkoina, joissa kävijä voi hetkeksi kiinnittää katseensa kuvaan ja uppoutua kehystetyn ruudun tapahtumiin. Tosin on ihmisestä kiinni kuinka rentouttava tilanne on katsojalle, jos perheemme teini tarkkailee katsomista omasta vuoteestaan.

Julkinen vaan ei sittenkään

Lähetin kutsuja installaatioon sähköpostilla. Lisäksi tapahtumasta oli maininta korkeakoulun nettisivuilla. Muutamia päiviä ennen teoksen aukeamista tein myös julkisen Facebook-kutsun, vaikka ensin sitä epäroinkin. Siinä toivotin ihmiset ”tervetulleiksi perheeni arkeen” ja kehotin heitä halutessaan ”osallistumaan elämäämme”. Tuona hetkellä tunsin kutsuvani koko maailman kotiimme, ja se pelotti. Jälkeenpäin julkisuus tuntuu selvältä valinnalta, koska ilman sitä kotimme ei olisi ollut juuri pienen piirin juhlia avoimempi. Jokaisella oli oltava edes periaatteessa mahdollisuus tulla.

Törmäsin rajaani, kun Helsingin Sanomien kulttuuritoimittaja soitti kolmantena päivänä. Eräs työkaverini oli kirjoittanut ”Lavan reunalla” -palstalle (Montonen 2012, C1) kuvauksen omasta kokemuksestaan installaatiossa, ja sivun käsittelijä halusi tietää saako kotimme osoitteen ja aukioloajat julkaista artikkelin yhteydessä. Lyhyen harkinnan jälkeen kieltäydyin. Noin puolelle miljoonalle lukijalle menevä ”kutsu” olisi ollut liikaa – ihan niin julkiseksi en installaatiota, siis kotiamme, ollut valmis avaamaan. Perustelin sitä toimittajalle ja itselleni vetoamalla lasteni läsnäoloon teoksessa. Harmaalakaan ei ollut halunnut tilataideteoksensa saaman televisiojulkisuuden myötä lisää yleisöä kotiinsa. Myös kävijöiden ihanteellisen määrän päivää kohden koin varsin samansuuntaisena kuin hän, *”noin kuusi henkilöä”*. (2011, 48.) En silti halunnut rajata kävijöiden määrää, koska se olisi lisännyt teoksen aukioloajan tapahtumien ennakoitavuutta.

Avomieheni ja vähintään kaksi perheemme lapsista olivat joka päivä paikalla teoksen aukioloaikoina. Omasta mielestäni installaatio

oli parhaimmillaan päivinä, jolloin perheestämme oli kotona viisi tai kuusi. Harvoin näin iso perhe kuitenkin osuu kerralla samaan tilaan – vain yhtenä päivistä olimme kaikki kotona. Myös paikalla olevien kävijöiden määrä vaikutti tilan tunnelmaan. Yhteensä installaatiossa kävi 60 ihmistä. Alkuun oli melko väljää, mutta viimeisenä päivänä väkeä oli ruuhkaksi asti, perheenjäsenteni lisäksi 23 ihmistä. Silloin joitain videoita pääsi katsomaan vasta jonottamisen jälkeen. Kun ihmisiä oli enemmän, oma kosketukseni heihin jäi pinnallisemmaksi. Silloin tilanne muistutti hetken vilkkaiden juhlien emännöintiä. Kokemus installaatiosta oli väistämättä intiimimpi niille, jotka olivat tilassa vain perheemme kanssa.

Etukäteen olin miettinyt miten ihmiset kotonamme käyttäytyisivät. Olisivatko he meluisia ja nauravaisia kuten ihmiset usein ovat tullessaan meille kylään, vai ottaisivatko he käyttöön sordiinon hillitsemään itseään ja elävyyttään? *”Tyypillisissä nykygallerioissa, kuten kirkkoissa-kaan, ei puhuta normaalilla äänellä, ei naureta, ei syödä, juoda, mennä makuulle tai nukuta, ei sairastuta, tulla hulluiksi, lauleta, tanssita tai rakastella”* (McEville 1999, 10). Kotona me teemme kaikkea tätä. Meille asukkaille se on elämää täynnä oleva tila, jossa tunne- ja ääniskaalan näyttäminen on sallitumpaa kuin missään muualla. Taiteilija ja kriitikko Brian O’Dohertyn mukaan ihanteellisessa galleriassa sen sijaan *”kirkon pyhyys, lakituvan muodollisuus ja kokeellisen laboratorion mystiikka”* yhdistyvät tyylikkääseen muotoiluun (1999, 14).

Tapoja olla installaatiossa oli yhtä monta kuin ihmisiäkin. Osa esit-
täytyi tilassa olijoille ja toiset eivät sanoneet mitään juuri kenellekään. Eräs kävijä mainitsi, että teosfragmentteihin keskittyessä ei tullut puhuttua muille. Hän kuvaili *”virittyneensä ottamaan vastaan taidetta”* jo ennen installaation tuloaan. Yksi kävijä pyysi sisään tultuaan kahvia ja etsi itselleen puhtaan kupin. Toinen käveli ylijäämähyllystä napatut korkokengät kopisten edestakaisin. Yksi aukoi kaapinovia, muutama istui lattialle. Kaiken ohessa sain hyviä basilikanistutusvinkkejä.

Installaatiossa puitiin ihmissuhteita, vanhemmuutta, maailmaa. Välillä naurettiin kovaa, mutta myös itkettiin. Voimakkaimmat reaktiot sai aikaan fiktiivisin teosfragmentti: kylpyhuoneesta monet tulivat silmiään pyyhkien. Myös vanhemman poikani huoneessa moni itki. Yksi hämmentyi kyyneleistään niin paljon, että halusi lähteä heti

pois – ehkä tila ei tarjonnut riittävää yksityisyyttä. Toinen aikoi ensin poistua, mutta rauhoittui ja jäi. Useimmat kävijät viipyivät melko pitkään, yleensä tunnin tai pari tai jopa kaksi ja puoli tuntia. Jotkut katsoivat kokonaisuuden läpi ja poistuivat, mutta moni asettui sohvalle syömään, juomaan ja juttelemaan muiden tilassa olevien kanssa. Oltiin kaukana O'Dohertyn taidepyhätöstä.

KATSE

Olin ajatellut, että minun ja perheenjäsenteni oleminen saattaisi näyttäytyä hyvinkin esityksellisenä kävijöille. En kuitenkaan ollut varautunut siihen, että kävijöiden teot vaikuttaisivat performanssin kaltaisilta perheeni näkökulmasta.

Makuuhuoneisiin sijoitetut teoselementit antoivat kävijöille syyn mennä nuorten huoneisiin ja viettää niissä aikaa. Nuoret tuntuvat kokeneen ihmisten katselun melko viihdyttävänä. He sanoivat osan kävijöistä olleen huoneissa kuin kotonaan, mutta joillekin tilanne oli ollut selvästi epämukava. Monet olivat kokeneet huoneen asukkaan läsnäolon silminnähden vaivaannuttavana. Osa kävijöistä oli teineille ennestään tuttuja. Muutamat heistä olivat kyselleet kuulumisia, ja jotkut tuntemattomista olivat halunneet tietää huoneen asukkaan nimen tai esittäytyneet itse. Kuulin jälkeensä kommentteja siitä, kuka oli vain pyörähtänyt huoneessa nopeasti, kuka oli istunut pitkään ja kuka oli pelästynyt huomattuaan yhtäkkiä huoneen asukkaan makamassa parvella. Joku oli vaellellut lasten huoneissa, mutta keskittynyt puhelimensa tutkimiseen. Yksi kävijä antoi lapseeni liittyvän videon innoittamana elämänohjeita pojalleni.

Osalle kävijöistä nuorten huoneisiin meno oli helppoa.

Kirjan takana sai oman rauhan.

Katseen kohteena.

Monet huoneisiin tulijat eivät tervehtineet tai huomioineet huoneessaan olevaa nuorta millään tavalla. Joidenkin kävijöiden käyttäytymistä lastenhuoneissa voi verrata sosiologi Erving Goffmanin termiin *"nonperson treatment"* (1969, 84). Hänen mukaansa se näkyy yhteiskunnassa silloin tällöin muun muassa tavassamme kohdella lapsia – henkilö käyttäytyy kuin ei näkisi toista ihmistä lainkaan. Luulen tämän liittyneen tässä kuitenkin hämmennykseen yksityiseen kotiin ja teokseen tulemisesta. Tilanne ei ollut helppo, eikä toimintaohjeita annettu. Ovatko huoneissa olevat ihmisetkin osa teosta? Uskaltaako heitä häiritä? Olisiko varmuuden vuoksi parempi vain käydä hiljaa katsomassa video? Epävarmuuden hetkinä gallerioista tutut taiteen katsomistavat tulivat meilläkin esiin. Sosiaalipsykologi Michael Argyle on todennut, että ihmisen on katsottava toisiin kohteliaisuusyistä, mutta normeja rikotaan myös, jos katse kestää liian pitkään tai kohdistuu väärin (1988, 158). Lastenhuoneissa tuli selkeästi esiin, ettei tämäntyyppisellä tapahtumalla ole vakiintuneita käytöskonventionia, joihin kävijä voisi turvata.

Petteri sanoi halunneensa antaa tilaa kävijöille pysyttelemällä *"poissa*

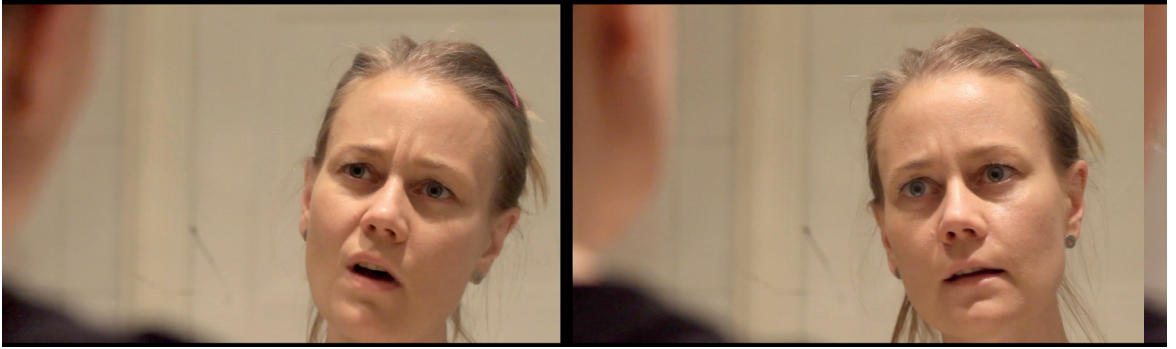

Petterin silmin nähtyjä perjantain kävijöitä komeron ovesa.

tieltä”, jottei olisi häiriöksi. Hän ei ottanut aktiivista kontaktia kävijöihin, mutta vastasi, jos joku aloitti keskustelun. Ennestään tuttujen kanssa hän oli vaihtanut sanasen. Tila oli tuntunut samaan aikaan tutulta ja turvalliselta, mutta myös julkiselta. *”En voinut olla miten halusin, vaikka olo olikin kotoisa.”* Kun kysyin tarkemmin, hän sanoi, ettei olisi voinut vaikka riisua paitaansa halutessaan.

Enimmäkseen Petteri luki aukioloaikoina kirjaa tai roikkui netissä. Hän vertasi tilannetta kahvilassa olemiseen: Kun uppoutui johonkin, sai olla rauhassa. Ihmisten tarkkailukin oli ollut yhtä kiintoisaa kuin kahvilan pöydästä: hänen mukaansa oli ollut mielenkiintoista nähdä kävijöiden suhtautuminen pojan huoneen videoon sen vaikuttavuuden takia. Petteri sanoi viettäneensä paljon aikaa keittiössä ja nähneen siksi pojan huoneesta tulevien ihmisten reaktioita.

Kolmantena aukiolopäivänä Petterin piirtäessä tunnelma oli rauhallinen. Hän pyysi kävijöitä yksi kerrallaan istumaan hetkeksi aloilleen. Eräs totesi jouduttuaan katseen ja piirtämisen kohteeksi luulleensa, että saa tulla tänne *”vain olemaan ja nauttimaan taiteesta”*. Päädyin itsekin tuoliin malliksi. Petterin katse oli tarkka. Hän tuntui piirtäes-

”(...) sä et haluu viettää aikaa mun kanssa. Sä et tykkää musta sellasena, ku mä oon.”

sään katsovan minua, muttei olevan kanssani kontaktissa. Katsoinko minä tässä häntä, vai myös pintani, minun ulkoiset piirteeni, joita hän niin tarkasti tuntui katsovan ja jäljentävän? Valmiit muotokuvat Petteri teippasi komeron peiliin, johon ne jäivät useiksi viikoiksi. Kun katsoin peiliin, saatoin kohdata itseni ja samalla nähdä ihmiset katso-massa ohitseni.

Intiimiä yksityisyyttä

Taidehistorioitsija James Elkinsin mukaan katsomisen koko idea tiivistyy kylpyhuoneessa. Sinne mennään kun halutaan katsoa itseä kunnolla, mutta myös silloin kun halutaan sulkeutua toisten katseilta. Hän sanoo sen olevan ehdottoman yksityisyyden paikka – huone, jossa on muiden katseilta suojassa, mutta jossa voi katsoa itseään ja myös nähdä itsensä itseään katsomassa. (1997, 49.) Kotona jokaisen tulisi voida olla itseään kaunistelematta, juuri haluamansa näköisenä ja oloisena (Suikkanen & Kunnari 2010, 76). Kylpyhuone on yksityisen turvapaikan sisällä oleva tila, jonka sisällä yksityisyys on vielä intiimimpää, varsinkin vielä muotoutumassa olevassa uusperheessä. Sen yksityisyys on isossakin perheessä riittävä sellaiselle toiminnalle, joka ei ole tarkoitettu muiden tietoon.

Olin laittanut kylpyhuoneeseen videon, jolla käyn vakavaa keskustelua itseni kanssa. Teosfragmentin sijoittaminen sinne ei kuitenkaan tuntunut helpolta. Videota ei voinut samalla tavalla integroida ympäristöönsä kuin muissa huonetiloissa, mutta halusin sen esille nimenomaan kylpyhuoneeseen. Asetin pienen näytön seinäpeilin lähelle lakanakasaan ja jätin kuulokkeet retkottamaan sen viereen. Kat-selupaikkana huone mielestäni toimi hyvin, koska kävijöille jätettiin luontevasti omaa tilaa. Huoneeseen ei yleensä tullut muita ihmisiä samaan aikaan. Pidin tilanteen intiimiyttä videon katsomisen kannalta olennaisena.

Elkins kuvaa lähes runollisesti peilejä tyhjinä silminä: ”(...) *sokeita, kunnes astun niiden eteen, jolloin ne alkavat tuottaa kopioita silmistäni, tuijottavat minua takaisin*” (1997, 48). Hänen mukaansa peili odottaa näkevänsä, mutta sen erityinen, tyhjä silmä on sokea ilman peilistä katsojaa näkemässä sitä (1997, 49). Kylpyhuoneen peilin kautta oli katsonut myös silmätön kamera silloin, kun videoin itseäni puhumassa itselleni, katsomassa itseäni. Elkins pyörittelee ajatusta, että lopulta ei ole olemassa erillistä katsojaa eikä katseen kohdetta. Ehkä ihminen ei olekaan olemassa näkemistään esineistä erillisenä. (1997, 44.) Katsominen ei ole jotain, mitä teemme katseen kohteelle, vaan

Katseita yksityisessä tilassa.

suhde, jossa katsomisen osapuolet oleskelevat toisiaan kohti (Äikäs 2010, 212).

Vaikka hakeudumme kodin rauhaan maailmalta suojaan, emme sielläkään, edes yksin ollessamme, pääse pakoon katseita. Elkins maa-lailee kuvaa, jossa kaikki ympäröivät esineet ovat silmiä, jotka katsovat tilassa olijaa (1997, 72–73). Hän kuvailee tilannetta, jossa hän reagoi erilailla joka ikisen esineen läsnäoloon, ja tunnustelee ajatusta siitä, että tarvitsemme näitä katsomiemme esineiden vastavuoroisia katseita, koska nuo katseet kertovat meille mitä olemme. Esineet luovat havainnoijan tällä katseellaan. Siten jatkuvasti muokkaannumme, jatkamme itsenämme olemista. (1997, 74–75 ja 86.)

Erilaisia tulkintoja

Moni kävijä tuntui vertaavan kotiamme ja elintapojamme omiinsa. Kotimme, installaatio, sen esineet ja ihmiset katsoivat jokaista kävijää erilailla. Tutkija ja kriitikko Mika Hannula on todennut, ettei se, että ihmiset jakavat saman kokemuksen mahdollisuudet, tarkoita että myös heidän kokemuksensa olisivat sisällöiltään samoja. *”Sen sijaan*

Kotimme esineet katsoivat jokaista kävijää erilailla.

se tarkoittaa samaan tilanteeseen osallistumista, siinä olemista, keskellä ristiriitoja, tulkintoja, joita ei saada edes väkivalloin samaan muottiin ja pakettiin.” (2004, 120.) Aulis Harmaala pitää installaatiota ”*tilan eri elementtien ja tilassa liikkuvan kokijan esityksenä*”. Samassa yhteydessä hän korostaa kokijan mielentilan merkitystä teoksen kokemisessa. (2011, 30.)

Ihmisten erilaiset kokemukset ja tulkinnat kodissamme vaihtelivat laidasta laitaan. Installaatio ja sen eri huoneet tunnuttiin kokevan välillä fiktiona, dokumenttina, surullisina, iloisina, kritisoivina, ylistävinä, vaikuttavina, koomisina ja hämmentävinä aina kävijästä riippuen. Myös Harmaala kiinnitti huomiota siihen, ettei pystynyt määrittelemään vieraidensa kokemusta ja sitä, miten moniulotteinen tilanne heille toteutui (2011, 44). Tilassa olevat esineet katsovat kävijää erilaisin silmin kävijän mielentilasta riippuen. Tuijottaahan hittielokuvan siirappinen rakkauskohtauskin umpirakastunutta ja vastaeronnutta erilailla. Tai suklaalevy, joka kohdistaa minuun vaativan katseen, jos olen hieman alavireinen, enkä ole ehtinyt syödä.

Kirsi Saarikangas on kirjoittanut arkkitehdin osuudesta tilan merki-

tysten muodostumisessa ja todennut, ettei tekijällä ole ylivaltaa teoksensa merkitysten syntyyn, vaan hän on ainoastaan yksi tekijä muiden joukossa. *"Merkitysten muodostuminen ja kerrostuminen on jatkuvaa."* (1998, 201.) Tämäkin installaatio muotoutui vasta ihmisten ja tilan eri elementtien kohdatessa.

TAIDE, ARKI

Installaatio ei ollut suojassa muutoksilta eikä ääniltä, joita sieltä ja sinne jatkuvasti kuului. Kotonamme ei ollut tilaa hiljentyä ulkomaailmasta eristetyn taiteen äärelle kuten gallerioissa, jotka sulkevat ajan ja ympäristön vaikutuksen symbolisesti ulkopuolelleen (McEvilley 1999, 8). Niissä ulkomaailman läsnäolo on pyritty eliminoimaan – seinät ovat valkoiset ja ikkunat pimennetty. Ajan hammas vaikuttaa jättäneen pinnat koskemattomiksi (O’Doherty 1999, 15).

Kotonamme, installaatiossa, ajan jyystöjäljet olivat näkyvissä: väliovien maali rapisi, ja lattiassa oli merkkejä kulkijoista. Huonekalutkin olivat käytössä kauhtuneita ja niiden pinnassa oli näkyvää historiaa ajalta ennen meitä. Ja me asukkaat – mekin olimme kuluneita, kuluvia, ajan alistamia. Tässä installaatiossa kävijät eivät tuntuneet ylimääräisiltä häiriötekijöiltä (ks. O’Doherty galleriatilasta 1999, 15), vaan heidän kehollisuutensa ja aistinsa olivat välttämättömiä teoksen täydentymisessä.

Brian O’Doherty on todennut esillä olevan tulevan vaivatta taiteeksi galleriassa, jossa jo tila itsessään tukee taiteena kokemista (1999, 14). Kotimme ja sen ympäristö erosivat suuresti valkoisen kuution taiteelle

Parvekkeen ovi on kesällä melkein aina auki.

antamasta täsmällisestä ja tarkasti rajaavasta raamista (Hannula 2004, 37). Vaikka teos sai kodilta eräänlaiset kehykset, ne eivät täysin selkiyttäneet sitä, mitä niiden sisällä ehdotin katsottavaksi taiteena.

Tekoihin hiipivä teos

Vaikka pyrin elämään mahdollisimman tavallisesti teoksen avautumista edeltävinä päivinä, huomasin lähestyvän näyttelyn vaikuttavan vaivihkaa ajatuksiini ja niiden kautta tekoihini. Tulin tietoiseksi siitä, että pienissä arkisissa askareissani muovasin pian aukeavaa teosta. Puodottaessani paidan lattialle nukkumaan mennessäni tai kääntäessäni pesemäni lasipurkin tiskipöydän reunalle kuivumaan, mietin mahdollivatko nuo esineet olla sijoillaan vielä installaatiossakin. Ajatusteni kautta sen alkamisen raja hämärtyi omalta osaltani.

Kävijän näkökulmasta päivittäinen kahden tunnin rajausta saattoi tuntua selkeältä, mutta minulle se ei sitä ollut. Aukioloaikojen välillä tapahtuman olemassaolo oli läsnä ajatuksissani ja sekoittui arkeeni monin tavoin. Kodin oli tarkoitus olla täysin luonnollisessa asussaan, mutta huomasin hetkittäin asettelevani kotiamme sellaiseksi kuin se

Mintun keskiviikkona tekemä koru jäi pieneksi yksityiskohdaksi installaatioon.

Sukkiin tarttunut multa kulkeutui pitkin asuntoa.

Itsepalvelu.

on ”yleensä”. Mitättömänoloisista tavanomaisista teoista tuli uudella tavalla merkityksellisiä, ja ensimmäisinä aukiolopäivinä olin hyvin tietoinen kodistamme eräänlaisena lavasteena. Panin paljon tavallista tarkemmin merkkeille elämäni jäljet kotimme seinien sisäpuolella.

Kylpyhuoneeseen asetettu video aiheutti osaltaan ylimääräistä varovaisuutta. Pelkäsin esityslaitteiden kostumista tilassa, jossa kuusi ihmistä käy päivittäin suihkussa. Likaisia vaatteita kertyi, kun en alkuun uskaltanut pestä edes pyykkiä. Eräänä iltana vanhin poikani oli lähdössä viemään roskia. Petteri aikoi ottaa lattialta karkkipaperin, jonka olin aiemmin päivällä vahingossa tiputtanut, ja taitella tyttärensä pöydälle unohtamia pahvirasioita poikani matkaan. Pyysin häntä jättämään ne paikoilleen. Olin epävarma, olisiko meillä siivottu niin tehokkaasti, jos installaatiota ei olisi ollut. *”Mistä mä tiedän, mikä on taidetta ja mikä ei?”* poikani puuskahti.

Aikarajaus asetti osaltaan teokselle kehykset, joiden sisällä ”taide tapahtui”. Niiden ulkopuolella kotimme oli noinakin päivinä yksityisempi, ei kuitenkaan ympäristöstään erillinen tai täysin yksityinen. Ulkopuolelle rajautuva aika ei kadonnut näkyvistä teoksessa, vaan

Tavaroiden vähenemisen myötä kodistamme muokkautui kodimpi.

suljettujen ovien aikana tilassa ja perheessä tapahtunut elämä oli nähtävissä muutoksina kun ovet taas aukesivat – tapahtui liikahduksia, vaihdoksia ja hyppäyksiä elämän jäljissä.

Toisen päivän jälkeen aloin rentoutua. Rohkaistuini siivoamaan perheemme lounasastiat pois normaaliin tapaan. Lapset tekivät tavallisia, pieniä kotitöitä. Kolmantena aamuna satuin heräämään ennen muuta perhettä ja jatkoin kesken jäänyttä yrttien istuttamista. Ilta-päivällä tarjosin kahvia käymään tulleelle ystävälle. Osa teoistani rajautui noina viitenä päivänä osaksi installaatiota, osa osaksi normaalia arkeani. Aloin irrottaa ”lavasteiden” tarkkailusta ja luottaa siihen, että tavanomaisen elämämme jäljet ovat installaation kannalta tarpeeksi. Kuten Harmaalan ja hänen kumppaninsa, myös minun asenteeni installaatioon eli ja muuttui päivien kuluessa. Kun päästin irti ”lavasteiden” sekä oman jännitykseni tarkkailusta, huomioni siirtyi kävijöihin ja heistä tuli minulle se tärkein, keskipiste. (Ks. myös Harmaala 2011, 45.)

Aukioloaikojen ulkopuolinen elämä oli nähtävillä installaatiossa, mutta myös installaatiossa tapahtuneet muutokset näkyivät koto-

Kun kerroin ylijäämähyllyn tavaroista, jotkut kysyivät miksi luovun muistoista.

namme päivittäisten aukioloaikojen ulkopuolella. Kävijöistä jäi jälkiä tilaan: likaisia laseja, porkkanan kuoria, leivänmuruja. Pianon päälle kertyi tuliaisista omanlaisensa asetelma. Hyllynkin sisältö keveni päivä päivältä kun perheemme entiset esineet lähtivät kävijöiden mukaan.

Ylijäämähyllyn tavaroiden kautta kerroin kävijöille menneisyyteni tapahtumista. Moni sovitti sormusta, jonka olin hankkinut nimettömääni yksin tekemäni Intian-matkan ajaksi. Oranssi, muovinen tuhkakuppi toi yhä mieleeni poikaystäväni vuosien takaa. Se ei tuntunut kelpaavan kenellekään. Ja noissa pienissä, vaaleanpunaisissa saappaisissa on nuorempi poikani hyppinyt lukuisissa vesilammikoissa. Hyllyn päällä oli myös pienistä, värillisistä helmistä tehty kaulakoru, jonka sain 15-vuotiaana ihastukseltani.

Tavaroihin liittyvät muistot tulvivat vahvoina mieleeni luopumishetkellä. Yksi otti mukaansa puhaltamani lasilautasen, toinen pupurintamerkin, kolmas pieniä henkareita lapselleen. Ystävä huoli hänelle suosittelemani kirjan. Monet uppoutuivat tavaroiden tarkasteluun, ja syntyi paljon keskustelua ennestään tuntemattomien kesken. Puhuttiin siitä, mitä kukakin tarvitsee. Moni sanoi, ettei itse tarvitse mitään,

Äiti kääntää selän katsojalle.

mutta otti jotain antaakseen sen eteenpäin. Hyllyn sisältö muuttui, kun tavarat lähtivät eri suuntiin kävijöiden mukana.

Esityksellisyydestä

Useat suunnittelemattomat tapahtumat näyttäytyivät aukioloaikojen puitteissa enemmän tai vähemmän performanssin kaltaisina. Kävijät sovittelivat tarpeettomien tavaroiden hyllystä löytämiään vaatteita päälleen hallissa, peilailivat ja pyörähtelivät. Eräs kävijöistä sai housuihinsa repeämän parvekkeen ikkunalaudan terävästä kulmasta. Äitini mielestä meillä oli sotkuista ja hän olisi halunnut alkaa siivota. Onko esityksen oltava tiedostettu ollakseen esitys?

Äitini läsnäolosta syntyi kolmantena päivänä eräänlainen spontaani performanssi, kun hän näki olohuoneessa pyörivän videon ensimmäistä kertaa. Kuvassa vuorottelivat kaitafilmi ja nykypäivän kohtaukset, joissa asetun kameran eteen. Äitini alkoi selostaa kuvia, varsinkin niitä, joissa oli itse noin 40 vuotta nuorempana. Hän kertoi muun muassa asut tehneestä ompelijasta, kuvauspaikkakunnista sekä kissasta, joka lopulta oli jouduttu lopettamaan siskoni tultua sille

allergiseksi. Hän halusi tietää, onko kuvassa, jossa hän kääntyy selin katsojaan, jotain tarkoituksellista symboliikkaa. Uusia kuvia, joissa katson suoraan kameraan, hän epäili salaa kuvatuiksi, koska olen niissä niin vakava: *"Than kuin hautajaisissa."* Vaikka selostus ei ollut suunniteltu eikä äitini sitä varmastikaan esitykseksi mieltänyt, näyt-
täytyi se tilassa hyvin esityksellisenä.

Sietorajoilla

Jokaisena päivänä kotiimme jäi kävijöitä oleilemaan aukioloajan umpeuduttua. Muutamat kysyivät kuuluisiko heidän lähteä, mutta monet eivät kiinnittäneet huomiota teoksen sulkeutumiseen. Istuimme olohuoneessa ja joimme viiniä, juttelimme. Videot pyörivät. Leppoisissa tunnelmissa kului helposti puoli tuntia, toinenkin. Kyläily ja teos sekoittuvat. Eräänä iltana Petteri pysäytti kylpyhuoneen videon puoli tuntia sulkemisajan jälkeen. Silti se jäi yhdeltä näkemättä.

Loppua kohden päivittäin venyvät sulkemisajat alkoivat tuntua Petteristä raskailta. Neljä päivää oli hänen mukaansa mennyt melko kevyesti, mutta viimeisenäkin aukiolopäivänä teoksen lopullinen sulkeutuminen venyi tunnilla, ja silloin oli olemattoman yksityisyyden sieto hänen mukaansa kovilla: *"Alkoi ottaa päähän."* Olisiko minun pitänyt toimia jämäkämmin ja pitää kiinni aikarajoista? Toisaalta se olisi tuntunut tyllyltä, koska kaikki yliajalle jääneet olivat tavalla tai toisella minulle tuttuja, jotkut heistä myös hyviä ystäviäni. Kun he jäivät muiden jo lähdettyä, kodista tuli minulle yksityisempi. En ottanut huomioon, että avomieheni kodissa oli silloin yhä vieraita ihmisiä.

Kun viimeisen päivän iltana kaikki kävijät olivat lähteneet, olin itsekin yhtäkkiä hyvin helpottunut. En ollut ajatellut asiaa lainkaan installaation aikana, mutta tajusin iloitsevani, että kotimme ovi oli vihdoinkin kiinni ja yksityisyys palautettu. Viimeistään sillä hetkellä tuli selväksi, ettei installaatio ollutkaan minulle arkea, kuten kutsussa olin sanonut.

Kirjallisuudentutkija ja semiootikko Roland Barthesin valokuvaan liittyvä lausahdus sopii joskus myös videoon: *"Kuinka ollakaan, heti kun tunnen itseäni objektiivin läpi tarkkailtavan, kaikki muuttuu: asetan itseni "poseerausasentoon", muodostan välittömästi itselleni toisen ruumiin, muutun etukäteen kuvaksi"* (1985, 16).

LÄSNÄOLO

Tässä ja nyt

Teen valmistamisesta on sanottu, että jos sen tekee liian nopeasti teetä ja vettä arvostamatta, hetki on ohi ennen kuin huomaa saaneensa valmiiksi kupillisen tai jopa tyhjentäneensä koko kannun (mm. Chödrön, 127–128). En halunnut elää installaation läpi huomaamattani.

Yhtenä päivästä olin yksin tekemässä piirakkaa keittiössä, kun huomasin installaation aukeamisajan olevan käsillä. Koin vahvasti teoksen alkavan ”nyt”. Olin hyvin tietoinen kehoni asennosta ja käsieni pienimmistäkin liikkeistä. Tartuin piirakkavuokaan uunikintaan peittämällä oikealla kädelläni ja nostin vuolan varovasti hellan päälle. Siinä hetkessä tunsin vahvasti, että installaatio ”on”, ja performanssikin, vaikka kävijöitä ei vielä ollut.

Mietin samaa kuin taiteilija Allan Kaprow ajatusleikissään: jos taide olisikin joskus vain huomioimista, tarkkaavaisuutta (2003, 202)? Hänen mukaansa tekijä ”kehystää” yleisöttömän teon sisäisesti kiinnittämällä huomiota arkisen liikkeen pienimpiinkin yksityiskohtiin (2003, 188). Tervehtimistäkin voi katsoa readymadena, jonka ainoa

tavallisesta poikkeava piirre on tervehtijän siihen tapahtumahetkellä kohdistama tarkkaavaisuus (2003, 188).

Teoksen aikana tulijan kohtaamisesta tuli minulle eräänlainen sisäänrituaali. Halusin tehdä sen täydesti. Eteisen läpi käveleminen, oven avaaminen ja tulijan tervehtiminen toistuivat kymmeniä kertoja. Tunnustelin sitä, mitä performanssitaiteilija Marina Abramović on sanonut kokemuksen patinoimalla äänellään: Tärkeintä on se, millaisessa mielentilassa taiteilija toimii. Mielen pitää olla tässä ja nyt. (Akers 2012.) Yritin olla täydesti siinä, jokaisessa silmäyksessä ja liikkeessä.

Huomioni kompuroi kuitenkin tiheästi. Yritin samaa muissakin teoissa. Olin läsnä askelissa, kun kuljin hallin poikki. Kaadoin mehua lasiin, kuorin porkkanan selkein mielin. Kun huomasin huomioni liveenneen pois yksityiskohdista, palautin aaltoilevan keskittymiseni takaisin. Välillä kului pitkiä aikoja ennen kuin tajusin mieleni huitelevan harhapoluilla. Läsnaoloni vahvuus vaihteli myös päivästä ja hetkestä toisen ja oli melko riippuvainen kävijöiden määrästä. Jos ihmisiä oli paikalla vain muutama, huomion keskittäminen oli helpompaa. Se oli vaivattominta niinä hetkinä, joina tein installaatioissa asioita yksin: otin piirakat uunista, kannoin multasäkkiä, etsin tavaroita kaapin ylähyllyltä.

Kaprowin mukaan tietoisuus yksittäisestä arkisesta teosta muuttaa sitä, mitä ollaan tekemässä (2003, 190 ja 195). En osaa sanoa, oliko huomioimissani kättelyissä tulijoiden näkökulmasta eroa niihin tervehtimishetkiin, joissa ele lipsui puoleltani rutiiniksi. Kuvataiteilija Topi Äikäs on kuvaillut rutiineihin uppoutumista unohtumisena, joka tekee elämästämme siedettävää. Hänen mielestään pitää pyrkiä tietoisena olemiseen, mutta vaikeutena on tietoisena olemisen raskaus. (2010, 213.) Ehkä omana haasteenani oli halu paeta ”teen valmis-tusta”. Olin haluton ottamaan pohjaan saakka vastuuta taiteestani, olemisestani. Mitä se on, että kutsuu ihmisiä kotiinsa, installaatioon, ja itse välttelee kokonaisvaltaista läsnäoloa? Pelkoako?

Hymyilevää emäntä

Anni Vilkkonen on tutkinut omaelämäkerrallisia kertomuksia kodeista ja toteaa niissä näkyvän vahvana ajatuksen, että kotona ihminen on ”sel-

laisena kuin on”, omana itsenään (2010 A, 43). Installaatioon tulijoista riippuen omaksuin kuitenkin monenlaisia rooleja. Yhtäkkiä olin paitsi äiti ja avopuoliso, myös tytär ja ex-vaimo. Seuraavassa hetkessä minusta löytyi ystävä, tuntematon taiteilija ja miniäkokelas. Ja pian kollega, naapuri tai jotain muuta tilanteen esiin kutsumaa.

Viimeisenä päivänä väkeä oli muita päiviä enemmän, ja huomasin kiinnostäväni paljon huomiota ihmisten viihtymiseen. Siirryin kohti sellaista emännän roolia, johon turvaan isommissa tapahtumissa – kuten vaikka järjestämissämme ylioppilasjuhlissa viikkoa aiemmin. Aloin käyttäytyä enemmän kuvittelemieni yhteiskunnan ”emäntäodotusten” mukaan. Tervehdin, hymyilin, olin sosiaalinen. Pysin varmistamaan, että jokainen viihtyisi. Tämä tarkoitti myös lisääntyvää sääntäilyä eri ihmisten välillä, jotta ehtisin huomioida jokaista edes pienen tovin. Muina hetkinä otin roolit tehokkaampaan käyttöön hämmennykseni tai kun huomioni jakaantui moneen suuntaan. Tartuin turvalliseen ja oletettuun. Se ei välttämättä häirinyt pyrkimystäni läsnäoloon, mutta kykyni reagoida aidosti tilanteen mukaan heikkeni.

Tutkija Arja Elovirran mukaan mukaudun kuvaajan ja myös kuvitteellisen toisen läsnäoloon poseerattessani valokuvassa. Silloin esitän tiettyä, ihanteellista identiteettiä. (1998, 91.) Arjessakin minulla on rooleja. Ne ovat kuin kokovartalofilttereitä, suotimia, joiden kautta ilmeeni, tekoni ja sanani värittyvät. Puhun erilailla avomiehelleni ja esimiehelleni. Jos uusperheen riittävän hyvän saavuttaminen kestää seitsemän vuotta, onko se sama aika, joka sulattaa uusperheen jäsenten välistä raskaimman poseerauksen? Kun vieraus hiipuu, voi tilalle tulla tuttuus, kotoisuus. Onko arki omana itsenä olemista, jossa ei tarvitse varoa ylen määrin sanojaan? Tai siivota kiihkeästi, jotta säädylisen ihmisen kulissi pysyisi pystyssä? Tuleeko arki yhteen teoksen kanssa silloin, kun kotoisuus valtaa tilaa?

Jos kuitenkin miellän arjen ennemmin rutiiniksi, on se käsillä olevan hetken laittamista automaattiohjaukselle. Kun rutiini nostaa päätänsä, unohtuu mieleni menneeseen tai kiiruhtaa tulevaan. Onko rutiinissa kyse eri asiasta kuin roolien madaltumisessa kotonamme? Jos hetkessä on mukana Kaprowin mainitsema sisäinen kehystys, rutiini siirtyy sivuun ja sen paikan ottaa tuoreus, hetkellisyys.

Taiteen tilassa

Performanssitaitelijat Linda Montano ja Tehching Hsieh viettivät vuoden sidottuina toisiinsa 2,4 metriä pitkällä köydellä teoksessa *Art/Life: One Year Performance*, toisiinsa koskematta (Montano 1983–84). Montanon mukaan hän ja Hsieh alkoivat käyttäytyä normaalisti 80 päivää ennen teoksen loppua. Sitä ennen he ”tekivät teosta”. (Grey 1984, 46.) Montano on tehnyt muitakin hyvin pitkäkestoisia teoksia, joiden yhteydessä hän puhuu ”taiteen tilassa” olemisesta. Teoksessaan *7 Years of Living Art* (Montano 1984–1991) hän pyrki tietoisena olemiseen joka hetki elässään melko tavanomaista elämää. (2005, 159.) Hän kutsuu teoksensa jokaista hetkeä taiteeksi tarkoittaen sillä tietoisena olemista tai mahdollisuutta siihen (Kussoy 1988, 164). Montanon mukaan vaara on teoksissa hänelle olennainen tietoisuuden lisääjä (Kussoy 1988, 164).

Marina Abramović on vienyt läsnä olemisen taiteena pitkälle. Häkellyttävässä ja koskettavassa läsnäoloteoksessaan *The artist is present* (2010) hän istui tuolissaan lähes liikkumatta yhteensä yli 700 tuntia ja katsoi halukkaita kävijöitä silmiin. Abramović on sanonut teoksen keston olleen sellainen, että performanssista tuli elämää. Teoksesta tehdyssä dokumentissa hän on ilmeisen helpottunut MoMA:n näytelynsä loputtua. (Akers, 2011.) Vaikka teoksesta tuli Abramovićille elämää, arjeksi sen tuskin voi sanoa missään vaiheessa muuttuneen.

Installaation aikana en päässyt edes alkuun installaation kokemisessa aidosti arjeksi. Aika oli kuitenkin riittävä siihen, että aloin hahmottaa mitä taiteen ja arjen sekoittuminen voisi mahdollisesti olla. Se tapahtui sen kautta, mitä tästä teoksesta ja omasta olemisestani siinä jäi puuttumaan. Ehkä juuri kesto on olennaista arjen kannalta. Montanon ja Hsiehin ”normaalin olemisen” alkamiseen meni teoksessa 285 vuorokautta. Viidessä päivässä en päässyt irti poikkeustilan tunnusta. Performanssista ei ehtinyt tulla ”elämää”. Eikä arkeakaan, vaikka kutsussa sitä vielä sellaiseksi nimitin.

LOPUKSI

Kutsuin ihmisiä perheeni arkeen, mutta installaation myötä arki hälveni ja tilalle nousivat monenlaiset roolit. Teos teki näkyväksi sen, mitä en ennalta nähnyt. Se oli minulle lopulta esitys. Minulla oli installaatiossa rooli, nimenomaan taiteilijan rooli, joka sisälsi lisäksi ainakin emännöyttä ja äitiyttä. Sen kautta koin kotini eräänlaisena lavasteena, vaikka se oli hyvin todenmukainen. Kävijän tuskin oli helppoa erottaa kotonamme fiktiivistä dokumentaarisesta. Videot olivat tietoisesti valittuja, rakennettuja rajauksia. Ne oli tehty toisissa hetkissä, ja installaatiossa minä ja perheeni asetuimme niiden rinnalle elävinä omassa kodissamme. Kotimme arkiset esineet, ihmiset ja ihmissuhteet asettuivat teoksessa ympäristön mukana osaksi kokonaisuutta, ja selvä raja ”taiteen” ja ”tuon muun” välillä hämärtyi.

Projekti on tehnyt uusperheemme yksityisen hankaumista minulle näkyvämpiä. Varmuus siitä, että kotona ollaan aidosti omana itsenään, on väistynyt. Se on antanut tilaa ymmärrykselle, että kokemus kodista on riippuvainen saman katon alla asuvien kanssa koetusta yhteenkuuluvuudesta. Ennen uusperheen hitsautumista tiiviimmäksi, on kuljettava tunnustelun ajan halki.

Tämä opinnäyte ei syntynyt sivupoluilta. Toteutuksen kautta nousseet kysymykset ovat seuranneet toisiaan ja niiden kautta kokonaisuus on hiljalleen hakenut uomaansa. Kokeellinen teos pyyhki pois ajatuksia, joita olin ennalta hahmotellut, ja suuntasi huomioni osittain muihin teemoihin. Aloin havainnoida muun muassa katsetta, joka oli alkanut esittää minulle kysymyksiä teoksen aikana. Ajatukseni ovat olleet hitaita kypsyään, eikä oman perheeni tapoja ja käytäntöjä ole ollut helppoa katsoa. Samalla olen joutunut kurkistamaan omiin asenteisiini. Miten tuntuukin, että lähelle on vaikeinta nähdä?

Teoksen sydän oli mielestäni vuorovaikutus. Näen toki selvästi, että olin installaation alullepanija, mutta tekijyys ei ollut yksin minun käsissäni. Välillä on käynyt mielessäni, onko kohtuullista sanoa teosta ollenkaan omakseni. Osallisia ovat olleet ainakin perheeni, siskoni ja vanhempani, eri päivinä meillä arkisissa puuhissaan touhuilleet ystäväni sekä kaikki ihmiset, jotka ovat jakaneet kanssani ajatuksia installaatiosta matkan varrella. Ja tietenkin kävijöistä jokainen. He ovat tehneet omalla läsnäolollaan ja aisteillaan teoksesta kokonaisen. Se ei syntynyt rakennettuna ja esille asetettuna, vaan vasta kaiken risteytyessä ihmisten kokemuksissa.

Tuomas Nevanlinna on esittänyt, että taiteellisessa tutkimuksessa totuus ”tapahtuu” jakautuvalla tavalla (2001, 65). Tässä projektissa olen tullut hyvin tietoiseksi tämän opinnäytteen jakautuvuudesta ja tarinallisuudesta. Puhun tässä kirjallisessa osassa enimmäkseen omasta näkökulmastani, joka on vain yksi mahdollinen 60 muun joukossa. Kuten ne tarinat lapsuuden perheestäni, jotka olivat ääninä tyttären huoneessa: Mielikuvia, muistoja ja näkökulmia. Mutta rajoituksineen oikeutettuja. Olen hyvässä ja pahassa itseni vanki: *”Minulle tapahtuu ja minä tapahdun, mutta ei ole keinoa astua ulos, asettua kauemmas, nähdä selvemmin, olla viisaampi. Voin vain olla, ihmiselle tyypillisellä tavalla olla: keskellä, asettamassa, kariutuen.”* (Varto 2001, 37.)

Kotimme (inessiivi, elatiivi, illatiivi) toi mukanaan jatkokysymyksiä, joista osa on henkilökohtaisia ja liittyy elämänvalintoihini. Joissain taas on ituja uusiksi teoksiksi, uusiksi lähtökohdiksi ihmettelylle ja kokeiluille. Tulevissa projekteissa toivon kaivautuvani syvemmälle sekoittuvaan ja jaettavaan tekijyyteen sekä kokemuksen, muiston ja ”totuuden” jakautumiseen.

Dokumentaatiosta

Dokumentoin installaation valokuvin. Harkitsin myös videota, mutta päädyin valokuvaan, koska ajattelin videoinnin vaikuttavan kävijöiden käyttäytymiseen enemmän. En myöskään halunnut viedä huomiotani pois käsillä olevasta tilanteesta videokuvauksen vaatimalla tavalla.

Valitsin sanojen ohkeen litteitä, pysäytettyjä kuvia. Niiden rajatut näkymät eivät toista elämää sellaisenaan. Kuvat tuntuvat tylyiltä tyypistyksiltä siitä mitä on ollut. Jokainen kuva antaa katsojalle paikan, asettaa hänelle toisaalla valitun näkökulman. Yritykseni dokumentoida moniaistisesti koettavaa teosta vaiennein ja liikkumattomin kuvin on auttamattoman vajavainen.

Installaation jo kadonnut olemus on kuvallista dokumentointia todemmin tallessa osallisten muistissa. Jokaisen kokemus installaatiosta on erilainen, ja kävijöiden muistikuvat siitä haalistuvat, haaroittuvat ja sekoittuvat ajan kuluessa. Ehkä ne pelkistyvät hämäriksi mielikuviksi tai lähes tavoittamattomiksi häiveiksi joskus koetuista tunteista.

Kuvasin todistaakseni, että jotain on ollut. Ehkä myös muistaakseni. Säilyttääkseni mennyttä ja siirtääkseni sen jälkiä tulevaisuuteen. Mutta myös luodakseni uutta. Dokumentaation kautta muutan sen kohdetta. Ja sitä, miten installaatio katsoo minua.

LÄHTEET

Akers, Matthew (ohj.) 2012. Dokumentti. *Marina Abramović: The Artist is Present*. USA.

Andersson, Jan-Erik. Kotisivu. <http://www.anderssonart.com/leaf/> (viitattu 18.2.2013).

Anti-festivaali 2008. Kotisivu. <http://www.antifestival.com/2008/fin/> (viitattu 18.2.2013).

Argyle, Michael 1988. *Bodily communication*. London: Routledge. (2. painos, alkuperäispainos 1975).

Barthes, Roland 1985. *Valoisa huone*. Suom. Martti Lintunen, Esa Sironen ja Leevi Lehto. Jyväskylä: Gummerus.

Bishop, Claire 2004. "Antagonism and Relational Aesthetics". Julkaisussa *October* No 110, Fall 2004, 51–79. October Magazine, Ltd and Massachusetts Institute of Technology.

Bishop, Claire 2005. *Installation Art. A Critical History*. London: Tate Publishing.

Bryson, Bill 2011. *Sisään! Lyhyt historia lähes kaikesta kotona*. Suom. Laura Beck ja Tarja Kontro Helsinki: WSOY.

Castrén, Anna-Maija 2009. *Onko perhettä eron jälkeen? Eroperhe, etäperhe, uusperhe*. Helsinki: Gaudeamus.

Chödrön, Pema 2001. *The wisdom of no escape*. London: Shambhala Publications.

Elkins, James 1997. *The Object Stares Back. On the nature of seeing*. New York: Harvest.

Elovirta, Arja 1998. ”Katseen kuviteltu viattomuus”. Teoksessa Arja Elovirta & Ville Lukkarinen (toim.) *Katseen rajat. Taidehistorian metodologiaa*, 77–94. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. (2. painos).

Goffman, Erving 1969. *Behavior in Public Places. Notes on the social organization of gatherings*. New York: The Free Press. (4. painos, alkuperäispainos 1963).

Grey, Alex & Grey, Allison 1984. ”The year of the rope”. Teoksessa *Letters from Linda M. Montano* (2005), 39–48. Jennie Klein (edit.). Abingdon: Routledge.

Hannula, Mika 2004. *Nykytaiteen harharetket. Kommunikaatioprosessi valkoisen kuution ulkopuolella*. Helsinki: Kuvataideakatemia.

Harmaala, Aulis 2011. *Parisuhdeveistos omassa kodissa*. Maisterin opinnäyte. Helsinki: Aalto Yliopisto, Taideteollinen Korkeakoulu.

Helsingin juhlatiivit 2012. Kotisivu. <http://2012.helsinginjuhlatiivit.fi/tapahtuma/tanssi-kotiin/> (viitattu 18.2.2013).

Horelli-Kukkonen, Liisa 1993. *Asunto psykologisena ympäristönä*. Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston tutkimuksia.

Istanbul Biennial 2011. Kotisivu. http://12b.iksv.org/en/gruplar.asp?id=1&c=2&show=gorsel&photo_no=3 (viitattu 18.2.2013).

Järvinen-Tassopoulos, Johanna 2005. *Muukalaisuuden labyrintissa – Kreikan-suomalaisten naisten matka jälkimoderniin arkeen*. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kangas, Leena. Kotisivu. <http://www.leenakangas.fi/5hh/Info.html> (viitattu 18.2.2013).

Kantonen Lea & Kantonen Pekka. Kotisivu. http://www.kantonenart.com/kantoset_web/kantonenfi/installaatiot/nelja_vuodenaikaa/index.html (viitattu 18.2.2013).

Kaprow, Allan 2003. "Happenings in the New York Scene" 1961, 15–26. "Nontheatrical Performance" 1976, 163–180. "Participation Performance" 1977, 181–194. "Performing Life" 1979, 195–198. "The Real Experiment" 1983, 201–218. "Right Living" 1987, 223–225. *Essays on the blurring of art and life*. Jeff Kelley (edit.). Expanded edition. University of California Press. (alkupeäspainos 1993).

Kierrätyskeskus 2010. Kotisivu. <http://www.kierratyskeskus.fi/kulutuksenkaarme> (viitattu 18.2.2013).

Kussoy, Judy 1988. "Linda Montano". Teoksessa *Letters from Linda M. Montano*, (2005), 161–165. Jennie Klein (edit.). Abingdon: Routledge.

McEvilley, Thomas 1999. "Introduction". Teoksessa Brian O'Doherty, *Inside the White Cube. The Ideology of the Gallery Space*, 7–12. Expanded Edition. University of California Press.

MoMA 2012. Kotisivu. http://www.moma.org/explore/inside_out/2012/04/04/printout-felix-gonzalez-torres (viitattu 18.2.2013).

Montano, Linda M. 2005. *Letters from Linda M. Montano*. Jennie Klein (edit.). Abingdon: Routledge.

Montonen, Terhi 9.6.2012. "Kotona kodissasi". *Helsingin Sanomat*.

Nevanlinna, Tuomas 2001. "Onko "taiteellinen tutkimus" ylipäättään mielekäs käsite?" Teoksessa Satu Kiljunen & Mika Hannula (toim.) *Taiteellinen tutkimus*, 59–68. Helsinki: Kuvataideakatemia.

O'Doherty, Brian 1999. *Inside the White Cube. The Ideology of the Gallery Space*. Expanded Edition. University of California Press.

Olkola, Sinikka. http://www.taito.fi/fileadmin/TaitoGroup/yrityspalvelut/yrityspalvelu_pdf tiedostot/Esineet_kodin_peilina.pdf (viitattu 18.2.2013).

Private Universes Home Exhibition 2009. Kotisivu. <http://privateuniverses.blogspot.fi/> (viitattu 18.2.2013).

Raittila, Kaisa & Sutinen, Päivi 2008. *Huonetta vai sukua. Elämää uusperheessä*. Helsinki: Kirjapaja.

Rajanti, Taina 1999. *Kaupunki on ihmisen koti. Elämän kaupunkimuodon tarkastelu*. Helsinki: Tutkijaliitto.

Saarikangas, Kirsi 1998. "Tilan tekijät", Teoksessa Arja Elovirta & Ville Lukkarinen (toim.) *Katseen rajat. Taidehistorian metodologiaa*, 183–204. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. (2. painos).

Schirn kunsthalle 2012. Dokumentti. <http://www.youtube.com/watch?v=Kg5ad44knPA&feature=youtu.be> (viitattu 18.2.2013).

Suikkanen, Asko & Kunnari, Marika 2010. "Missä on sosiologian koti?" Teoksessa Anni Vilkkö, Asko Suikkanen & Johanna Järvinen-Tassopoulos (toim.) *Kotia paikantamassa*, 59–80. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Tilastokeskus A. <http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html> (viitattu 18.2.2013).

Tilastokeskus B. <http://www.stat.fi/meta/kas/uusperhe.html> (viitattu 18.2.2013).

Tilastokeskus 2012. http://www.stat.fi/til/perh/2011/perh_2011_2012-05-25_tie_001_fi.html (viitattu 18.2.2013).

Uimonen, Anu 19.3.2011. "Videokamerasta tuli perheen vauva". *Helsingin Sanomat*.

Varto, Juha 2001. *Uutta tietoa. Värityskirja tieteen filosofiaan*. Tampere University Press. (2. painos).

Vilkko, Anni 2010 A. "Eletyn tilan kertominen". Teoksessa Anni Vilkko, Asko Suikkanen & Johanna Järvinen-Tassopoulos (toim.) *Kotia paikantamassa*, 35–58. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Vilkko, Anni 2010 B. "Kohteena koti". Teoksessa Anni Vilkko, Asko Suikkanen & Johanna Järvinen-Tassopoulos (toim.) *Kotia paikantamassa*, 11–31. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Vilkko, Anni 2010 C. "Lukijalle". Teoksessa Anni Vilkko, Asko Suikkanen & Johanna Järvinen-Tassopoulos (toim.) *Kotia paikantamassa*, 9–10. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Äikäs, Topi 2010. "Yleisö". Teoksessa Lea Kantonen (toim.) *Ankaraa ja myötätuntoista kuuntelua. Keskustelevaa kirjoitusta paikkasidonnaisesta taiteesta*, 211–213. Helsinki: Kuvataideakatemia.

LIITTEET

Liite 1. Kutsu

KOTIMME (inessiivi, elatiivi, illatiivi)

Tervetuloa perheeni arkeen! Kiertele vapaasti kaikissa huoneissa. Osallistu elämäämme, jos haluat. Voit myös vain katsoa ja kuunnella. Käväise nopeasti tai istu ja asetu koko kahdeksi tunniksi. Tapaat uusperheestäni ne, jotka sattuvat olemaan kotona. Paikalla saattaa olla myös muita minulle tärkeitä ihmisiä.

Installaatio sisältää mm. liikkuvaa kuvaa ja ääntä sekä esityksellisiä elementtejä.

Teoksen aukioloajat:
6.-10. kesäkuuta 2012
ke - pe 17-19
la - su 14-16

TERVETULOA!

Hanne Salonen
Runeberginkatu 39 A 37, Helsinki

Avaan uusperheeni kodin installaationa osana opinnäytettäni Aalto-yliopiston Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun Taiteen laitokselle, Visuaalisen kulttuurin maisteriohjelmahan.

KOTIMME
(inessiivi, elatiivi, illatiivi) (2012)

Tervetuloa perheeni arkeen!

Kohtaat kotimme sellaisena kuin se on tänään. Tapaat uusperheestäni ne, jotka sattuvat olemaan kotona. Paikalla saattaa olla myös muita minulle tärkeitä ihmisiä.

Kiertele vapaasti kaikissa huoneissa. Osallistu mihin haluat. Voit myös vain katsoa ja kuunnella. Käväise nopeasti tai istu ja asetu koko kahdeksi tunniksi. Kotimme eri tiloissa on mm. liikkuvaa kuvaa ja ääntä sekä esityksellisiä elementtejä. Niistä voit lukea lisää erillisestä paperista.

Käy peremmälle!
t. Hanne Salonen

Liite 3. Suunnistusohjeet

1. OLOHUONE

Video (2012). Kesto 6:02

Kaitafilmosuudet (1965 - 1977) ovat lapsuuteni perheestä ja ne on kuvannut isäni Pekka Hämäläinen.

2. TYTÖN HUONE

Ääni (2011). Kesto 4:21

3. KYLPYHUONE

Video (2012). Kesto 1:57

4. PIKKUVELJIEN HUONE

Video (2012). Kesto 3:29

5. MAKUUHUONE

Lakanat (2012). Minun ja nykyisen avomieheni ex-puolisot tekivät pyynnöstäni meille lakanat, joissa nukumme. Toteutus Seena Ikonen, Nataraja Ishaya.

6. POJAN HUONE

Video (2011 - 2012). Kesto 8:18

Käynnistä video painamalla tietokoneen keltaista nappia.

7. HALLI

Ylijäämä (2011 - 2012). Hylly on ollut tässä kuukausia. Siinä on tavaraa, jota emme enää tarvitse. Voit ottaa siitä mukaasi mitä haluat.

Installaation jokaisena aukiolopäivänä on kotonamme minulle läheisiä ihmisiä tekemässä asioita, jotka ovat heille arkisia. Toteutuksessa on mukana mm. Jonna Huttunen, Nataraja Ishaya, Petteri Kantola, Henriika Maikku, Anne Mattsson ja Minttu Pajunen.

Lämmin kiitos myös opinnäytteeseeni osallistuvalla perheelleni.

RUNEBERGINKATU